

Mervi Urpilainen

**KAJAANIN LINNANRAUNIOET:
MATKAILUKÄYTÖN KEHITTÄMISMAHDOLLISUUDET**

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala
Matkailun koulutusohjelma
Syksy 2010

**Kajaanin
ammattikorkeakoulu**

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma
Tekijä(t) Mervi Urpilainen	
Työn nimi Kajaanin linnanrauniot: matkailukäytön kehittämismahdollisuudet	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot	Ohjaaja(t) Pekka Oikarinen
	Toimeksiantaja Kajaani Info
Aika Syksy 2010	Sivumäärä ja liitteet 66
<p>Tämä opinnäytetyö on kehittämistehtävä Kajaanin linnanraunioiden matkailullisesta käytöstä. Kajaanin linnanrauniot sijaitsevat Kajaanin keskustassa ja ovat yksi kaupungin suosituimpia nähtävyyksiä. Raunioita ei kuitenkaan ole hyödynnetty matkailukäytössä kuin pienessä mittakaavassa, vaikka paikassa olisi kuitenkin paljon potentiaalia parempaan matkailukäyttöön. Tässä opinnäytetyössä esiteltiin erilaisia mahdollisuuksia, joilla Kajaanin linnanraunioita voitaisiin elävöittää ja kehittää matkailullisessa mielessä.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Kajaanin kaupungin matkailutoimisto Kajaani Info, jolla tavoitteena opinnäytetyölle oli linnanraunioiden parempi matkailullinen hyödyntäminen, tapahtumien ja elämysten tuottaminen sekä matkailupaketointi. Yhteistyökumppanina toimi lisäksi Kainuun Museo, josta saatiin myös runsaasti vinkkejä, tietoa ja materiaalia opinnäytetyötä varten.</p> <p>Teoriaosuudessa käsiteltiin kulttuurimatkailua ja muun muassa sen suosion kasvun syitä, kehittämistarpeita ja eri toimijoita. Teoriaosuuteen kuului myös matkailun vetovoimatekijät, ja kyseisessä osiossa käsiteltiin atraktioita, vetovoimatekijöitä, matkustamisen motiiveja sekä matkakohteen valintaan vaikuttavia tekijöitä. Sekä kulttuurimatkailun että matkailun vetovoimatekijöiden teorian merkitystä on lisäksi pohdittu suhteessa opinnäytetyön aiheeseen.</p> <p>Kajaanin linnan historia sekä linnaan liittyvät tarinat olivat myös osa opinnäytetyötä. Lisäksi työssä on käsitelty linnanraunioiden restaurointihankkeita, linnan siltaa, aiempaa matkailukäyttöä sekä Kajaanin keskustan kehittämisen hanketta. Lopuksi esitellään erilaisia ideoita ja tapahtumia, joilla linnanraunioiden matkailukäyttöä voitaisiin kehittää. Erilaisia asioita, jotka olisi syytä ottaa huomioon ideoiden toteuttamisessa, on myös pohdittu.</p> <p>Lähdekirjallisuutena on käytetty matkailualan teoksia, jotka käsittelevät kulttuurimatkailua ja matkailun vetovoimatekijöitä. Lisäksi muun muassa Matkailun edistämiskeskuksen materiaaleja ja Kajaanin linnasta kirjoitettuja teoksia on hyödynnetty työn tekemisessä. Kajaani Info, Kainuun Museo ja Kajaanin matkailuoppaat olivat myös suureksi avuksi varsinkin Kajaanin linnan aiemman matkailukäytön käsittelyn yhteydessä.</p>	
Kieli	suomi
Asiasanat	Kajaanin linnanrauniot, kulttuurimatkailu, kehittäminen
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Tourism	Degree Programme Tourism and Hospitality Management
Author(s) Mervi Urpilainen	
Title Kajaani Castle Ruins: the Development Possibilities for Tourism Use	
Optional Professional Studies	Instructor(s) Pekka Oikarinen
	Commissioned by Kajaani Info
Date Autumn 2010	Total Number of Pages and Appendices 66
<p>This thesis is a development task of the tourism use in Kajaani castle ruins. Kajaani castle ruins are located in the centre of Kajaani city and are one of the most popular sights in the city. Despite their location they have only been utilised a little in tourism use though they have potential for development and better use. In this thesis different possibilities whereby the Kajaani castle ruins could be improved and made more vivid were presented.</p> <p>This thesis was commissioned by the Kajaani city tourist info Kajaani Info. Their target for this thesis included better tourism utilization of the castle ruins, producing events and experiences and packaging of tourism products. Museum of Kainuu was also a co-operation partner in this thesis and a lot of material, information and advice regarding the Kajaani castle was received from there.</p> <p>The theory part of the thesis included culture tourism and for example the reasons for its growth, development needs and different activators were presented. The attraction factors in tourism were also a part of the theory and regarding them this thesis dealt with attractions, attraction factors, motives in travelling and factors that influence the decision making process when choosing a travel destination. Both culture tourism and attraction factors in tourism were considered in regard to the topic of this thesis.</p> <p>The history of Kajaani castle ruins and stories involving the castle were also a part of the thesis. At the end different ideas and events whereby the tourism use of the ruins could be improved were presented. Some factors that need to be taken into consideration were also listed.</p> <p>Sources used in this thesis include for example different books in tourism field dealing with culture tourism and attraction factors in tourism, the materials of the Finnish Tourist Board and books written about Kajaani castle. Kajaani Info, Museum of Kainuu and Kajaani tourist guides were a great source of information especially regarding the earlier tourism use of the Kajaani castle ruins.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Kajaani castle ruins, culture tourism, development
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KULTTUURIMATKAILU	4
2.1 Kulttuurimatkailun määritelmiä	4
2.2 Suomen matkailuimago ja kulttuurimatkailu	7
2.3 Kulttuurimatkailun suosion lisääntyminen	7
2.4 Kulttuurimatkailun nykytila ja kehittämisen painopisteet	8
2.5 Kulttuurimatkailun valtakunnalliset ja alueelliset toimijat sekä kulttuurimatkailun klusteri	10
2.6 Kulttuurimatkailun teorian merkitys opinnäytetyöhön	13
3 MATKAILUN VETOVOIMATEKIJÄT	15
3.1 Työntö- ja vetovoimatekijät matkailussa	15
3.2 Mitä ovat attraktiot?	16
3.3 Työntövoimatekijät eli matkustamisen motiivit	18
3.4 Vetovoimatekijät	21
3.5 Matkakohteen valinta: Push and pull -kuvio	23
3.6 Vetovoimatekijöiden teorian merkitys opinnäytetyöhön	25
4 KAJAANIN LINNAN HISTORIA	27
4.1 Kajaanin linnan rakentamisen aloitus	27
4.2 Kajaanin linnan ulkonäkö ensimmäisen rakennusvaiheen päätyttyä	29
4.3 Kajaanin linnan toinen rakennusvaihe	30
4.4 Kajaanin linnan tuhoutuminen	32
5 KAJAANIN LINNAAN LIITTYVÄT TARINAT JA NIIDEN HYÖDYNTÄMINEN MATKAILUKÄYTÖSSÄ	35
5.1 Tarina kultaisesta pukista	35
5.2 Kuinka kultaisen pukin tarinaa voisi hyödyntää matkailussa?	37
6 KAJAANIN LINNANRAUNIOIDEN MATKAILUKÄYTÖN KEHITTÄMINEN	39
6.1 Kajaanin linnanraunioiden restaurointihankkeet	39
6.2 Kajaanin linnan silta	40
6.3 Kajaanin linnanraunioiden aiempi ja tämän hetkinen matkailukäyttö	41
6.4 Kajaanin keskustan kehittämisen hanke 2010–2011	44

6.5 Kajaanin linnanraunioiden matkailukäytön kehittämismahdollisuudet	47
6.5.1 Huomioon otettavia asioita	47
6.5.2 Toteutettavissa olevat ideat	51
7 ARVIOINTI	58
LÄHTEET	61

1 JOHDANTO

*”Pyörteessä Ämmäkosken koboo linnan rauniot, / tarumaiset, mustat, synkät, jyrkät, jylhän autiot./
Ärjyin Ämmäkosken kuohut kiertää linnan muuria/ piesten turbaan kiukkuansa, kivet on niin suuria.*

*Verhollansa sammalehet linnan muurit verhoaa, / kololoissa raunioiden puut ja pajut versoaa, /
mutta muista, astelet sa hautakummuil’ urbojen, / Tässä Suomen sotajoukon seisoi jäännös viimeinen.*

*Sill’ ei aina ollut ole linna tää näin autio, / eikä aina oo sen muurit olleet kiviraunio. / Kivet kälkkaa mai-
netöitä maamme suurten sankarten, / paadet paukkaa taisteloita, kalskebeita kalpojen.*

*Näissä laaksoloissa meidän ennen vanhaan sota soi, / täällä tykit kidastansa kuolon tulta salamoil, / täällä
seisoi Suomen joukko vihollista torjuen, / kaatuen se seisoi tässä, vaan ei konsaan horjuen.”*

Tämä on alkua 12 -vuotiaan Eino Leinin kirjoittamasta runosta nimeltä Kajaanin linna. Vaikka linna on nykyisin raunioina, sen merkittävyttä Kainuun alueen ja Suomen historiassa ei voi kiistää. 1500-luvulla Ruotsi ja Venäjä kilpailivat Kainuun alueen asuttamisesta ja elo oli levotonta. Kajaanin linna rakennettiin 1600-luvun alussa Ruotsin valtakunnan koillisosan turvaksi, ja siitä tuli myöhemmin hallinnollinen keskus. Kajaanin linna toimi myös vankilana, ja sen kuuluisimpia vankeja olivat historioitsija Johannes Messenius ja runoilija Lars Vivallius. Kajaanin linna mainitaan myös Sakari Topeliuksen teoksessa Välskärin kertomuksia.

Kajaanin vapaaherrakunta läänitettiin vuonna 1650 kreivi Pietari Brahelle, joka kenraalikuvernöörinä toimiessaan perusti myös Kajaanin kaupungin vuonna 1651. Linna tuhoutui Ruotsin ja Venäjän välillä käydyn Suuren Pohjan sodan, ja tarkemmin siihen liittyvän isovihan aikana, jolloin venäläiset piirittivät linnaa viisi viikkoa. Vuonna 1716 linna viimein antautui ja kostoksi venäläiset räjäyttivät sen. Kajaanin linna oli Suuressa Pohjan sodassa viimeinen linna, joka oli vielä Ruotsin lipun alla. Kajaanin linna on myös maailman pohjoisin kivi-linna.

Vuonna 2004 Kajaanin linna täytti 400 vuotta. Linnanrauniot sijaitsevat kaupungin keskustassa ja ovat olennainen osa Kajaaninjoenlaakson valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriym-

päristöä. Kajaanin linnanraunioiden lisäksi joen alueella sijaitsevat muun muassa maailman ainoa tällä hetkellä toimiva tervakanava, sulunvartijan asunnoksi vuonna 1880 rakennettu mökki Lussitupa ja Kainuun ainoa kartano Karolineburg.

Idea opinnäytetyöhöni tuli keväällä 2010, kun mietin yleisesti erilaisia mahdollisuuksia opinnäytetyön suhteen. Halusin luoda jotain persoonallista ja mietin, millaisia kehittämisen kohteita Kajaanissa olisi. Kajaanin linnanrauniot tulivat ensimmäisenä mieleeni, ja rauniot kiinnostavat minua muutenkin erittäin paljon. Kajaanin linnan historia ja sen merkittävyys on tehnyt minuun suuren vaikutuksen ja olikin ihmeellistä huomata Kajaanissa muutaman vuoden asuneena, kuinka alhainen raunioiden arvostus on. Vaikka Kainuusta varmasti löytyy paljon sellaisia ihmisiä, jotka todella arvostavat linnanraunioita ja niiden historiallista merkittävyyttä, silti olen tavannut myös paljon sellaisia ihmisiä, jotka vain naureskelevat hieman häpeillen raunioiden kohtalolle ja eivät niistä juurikaan välitä.

Varsinainen ajatus opinnäytetyöstä eli linnanraunioiden matkailullisesta kehittämisestä muotoutui hyvinkin nopeasti, koska mielestäni niitä ei juurikaan hyödynnetä matkailukäytössä. Potentiaalia paikassa kuitenkin olisi erilaisten matkailutuotteiden järjestämiseen, ja näin voitaisiin kohottaa myös linnanraunioiden asemaa ja antaa samalla raunioille niiden ansaitsemaa arvostusta. Linnanraunioita pitäisi ehdottomasti nostaa kainuulaisten ihmisten ja erilaisten toimijoiden arvoasteikossa huomasti ylöspäin. Tästä opinnäytetyöni lähti liikkeelle kehittämistehtävänä, ja kesällä 2010 olin kesätoimissa Kajaani Infossa, josta löytyi toimeksianto tällaiselle opinnäytetyölle. Kuvat 1-5 esittelevät Kajaaninjoen maisemia.

Kuva 1. Kajaaninjoen näkymää keskustan puolelta marraskuussa 2010. Vasemmalla Kajaanin linnanraunioiden itäpäätty ja oikealla Kyynäspäänniemi.

Kuva 2. Näkymä linnanraunioiden itäpäädyn vierestä keskustan puoleiselle puistoalueelle ja edellisen kuvan ottamispaikalle. Vaalea rakennus taka-alalla on Koivukosken vesivoimalaitos.

Kuva 3. Kuva on otettu linnasaaren kaupungin puoleiselta osalta länteen päin. Vasemmalla kuvassa Ämmäkosken vesivoimalaitos.

Kuva 4. Kuvassa Ämmäkoski 1900 -luvun alussa alajuoksulta kuvattuna. Keskellä Kajaanin linnanrauniot. (Heikkinen 2004, 49.) Kuva: Herman Renfors/ Kainuun Museo.

Kuva 5. Kuva on otettu Linnasaaren länsipäädystä länteen päin. Oikealle puolelle raunioita jää tervakanava ja Lussitupa.

2 KULTTUURIMATKAILU

Kulttuurin ja matkailun määrittely on oleellista, jotta voisi ymmärtää mistä kulttuurimatkailussa on kysymys. Kulttuuri on usein hankala määritellä, mutta eräs määritelmä selittää kulttuurin olevan merkitysten verkosto, jonka tietyn ryhmän jäsenet ovat yhdessä luoneet ja opineet (Niiranen & Nupponen 2010). Matkailuksi taas mielletään yleisesti toiminta, jossa ihmiset liikkuvat paikkaan, joka ei kuulu heidän normaaliin elinpiiriinsä. Oleskelu kohteessa voi kestää yhtämittaisesti korkeintaan 12 kuukautta ja matkan syynä on vapaa-ajan vietto, liikematka tai jokin muu tarkoitus. (Tilastokeskus 2010.)

2.1 Kulttuurimatkailun määritelmiä

Verhelän ja Lacmanin teoksessa *Matkailun ohjelmapalvelut – matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen* todetaan, että käsitteenä kulttuurimatkailu on laaja-alainen, ja se myös sekoittuu monen muun matkailun osa-alueen kanssa. Otettaessa tarkasteluun laaja-alainen kulttuurin määritelmä huomataan, että kaikki ihmisen luoma on kulttuuria. Näin ollen kulttuurimatkailuksi luetaan kaikki matkailu, jossa syynä tai sisältönä on jokin seikka, joka liittyy ihmisen aikaansaannokseen. (Verhelä & Lackman 2003, 161.)

Kulttuurimatkailun määrittelyssä loogisempaa on kuitenkin lähteä liikkeelle siitä, millaiset ominaisuudet jonkin maan, alueen tai paikkakunnan kulttuuritarjonnassa toimivat matkailun vetovoimatekijöinä saaden ihmiset matkustamaan kyseiselle paikkaan. Näihin kyseisiin ominaisuuksiin kuuluvat Verhelän ja Lackmanin mukaan arkielämä, taiteet, tieteet, historia, koulutus, elinkeinot, luonto sekä uskonto. (Verhelä & Lackman 2003, 161.)

Kulttuurin monipuolisuuden ansiosta matkailupalvelujen tarjoajilla on lukematon määrä erilaisia aiheita, joita voidaan hyödyntää matkailutuotteen kehittämisessä. Kulttuurimatkailun palvelut käsittävät näin ollen aikaisemmin mainittujen määritelmien suuntaisesti ainakin seuraavat kokonaisuudet:

- korkeakulttuuri eli taide, musiikki
- tiede ja tekniikka

- uskonto
- arkkitehtuuri
- historia
- arkeologia
- koulutukselliset järjestelmät
- vaatteet ja asusteet
- vapaa-ajan aktiviteetit
- kieli
- ruoka ja juoma
- perinteet, myytit ja tarinat
- elämäntapa eli ihmisten asumiseen, tapoihin, työntekoon, harrastuksiin, kansantaiteeseen ynnä muihin sellaisiin liittyvät asiat
- teematapahtumat
- huvipuistot, pelikasinot.

(Verhelä & Lackman 2003, 162.)

Kulttuurimatkailun määritelmä Matkailun edistämiskeskuksen mukaan

Matkailun edistämiskeskuksen Internet-sivuilla määritellään kulttuurimatkailu seuraavasti: ”Kulttuurimatkailussa tuotetaan alueellisia ja paikallisia kulttuurin voimavaroja arvostaen matkailutuotteita ja -palveluja paikallisille ja alueen ulkopuolisille ihmisille liiketoiminnallisin perustein. Tavoitteena on luoda elämyksiä ja mahdollisuus tutustua näihin kulttuurisiin voimavaroihin, oppia niistä tai osallistua niihin. Näin vahvistetaan ihmisten identiteetin rakentumista, sekä oman että muiden kulttuurien ymmärrystä ja arvostusta.” (Matkailun edistämiskeskus 2008a.)

Kulttuurimatkailun resursseiksi voidaan Matkailun edistämiskeskuksen mukaan lukea kaikki ihmisen aikaansaama ja muokkaama. Määritelmä kattaa seuraavat asiat:

- historia
- kulttuurimaisemat

- rakennettu ympäristö
- arkeologiset kohteet
- museot
- esittävä taide
- visuaalinen taide
- tapahtumat
- käsityö
- kieli
- maut
- perinteet
- tavat
- arvot
- aatteet
- elämäntyylit
- uskonto
- luonteenpiirteet
- saavutukset tieteessä, taiteessa, teknologiassa ja elinkeinoissa.

(Matkailun edistämiskeskus 2008a.)

Matkailun edistämiskeskuksen mukaan kulttuurimatkailun kehittämisessä tulee hyödyntää yllä mainittuja tekijöitä ja pyrkiä nostamaan niitä esiin sekä matkailun vetovoimaisuuden että tuotteen kannattavuuden takia. Matkailun edistämiskeskuksen painopiste kulttuurimatkailun kehittämisessä on sellaisissa tuotteissa ja teemoissa, jotka ovat vetovoimaisia kansainvälisellä tasolla. (Matkailun edistämiskeskus 2008a.)

Tietystä kulttuurista kiinnostuneet ihmiset hakevat paikallisuutta, ja nimenomaan mahdollisimman aitoa paikallisuutta. Paikallisten olosuhteiden ja hyvän esilletuonnin yhteistyönä voidaan rakentaa toimivia tuotteita, mutta avainsanoina tämän mahdollistamisessa on innovatiivinen asenne ja luovuuden käyttö. (Verhelä & Lackman 2003, 166–167.)

2.2 Suomen matkailuimago ja kulttuurimatkailu

Matkailun edistämiskeskuksen mukaan Suomen matkailuimago keskittyy vahvasti luontoon ja kulttuurimatkailussa painottuu muutama tunnettu kulttuuritahtuma. Suomessa ei juuri ole vetovoimaisia kulttuurikäyntikohteita, ja kulttuurin harrastajien määrä on suhteellisen pieni. Yleisesti tunnustettu fakta on kuitenkin se, että erilaiset kulttuuritekijät ovat nykyaikana vahva kilpailuvaltti kansainvälisen matkailun maailmassa. Matkailun edistämiskeskuksen visiona onkin, että suomalainen kulttuuri on vetovoimatekijä kansainvälisillä matkailumarkkinoilla ja Suomen matkailuimago on saanut lisää vahvuutta. (Matkailun edistämiskeskus 2009.)

2.3 Kulttuurimatkailun suosion lisääntyminen

Luonto, puhtaus, tila ja turvallisuus ovat perinteisesti olleet suomalaisen matkailun vetovoimatekijöitä. Näiden tekijöiden rinnalle on kohonnut kulttuurimatkailu ja siitä saatavat kokemukset. Kulttuurimatkailun suosion lisääntyminen selittyy muuttuneilla matkustusmotiveilla. Ihmisillä on tarve palata juurilleen, tutustua perinteisiin ja tapoihin sekä rentoutua kulttuurin merkeissä. Muita suosiota selittäviä tekijöitä ovat muun muassa korkea koulutustaso, liikkumisen helppous sekä vapaa-ajan lisääntyminen. Kulttuurin menestys matkailun maailmassa on antanut tilaa myös niille alueille, jotka eivät ole nauttineet suosiosta perinteisten vetovoimatekijöiden ansiosta. (Verhelä & Lackman 2003, 163.) Kulttuurimatkailun suosion syyksi voi myös laskea kulutuskäyttäytymisen avainsanoina tällä hetkellä olevat turvallisuuden, perinteisiin liittyvät arvot ja omasta hyvinolon tunteesta nauttimisen. Yhteisöllisyyden tarve nimittäin kasvaa yksilöllisyyden rinnalla, mikä herättää kiinnostusta omaa ja muiden kulttuuria kohtaan. (Vesterinen 2010, 3.)

Matkailun tulevaisuuteen kuuluu kasvavana osana ympäristötietoisuus ja halu suojella luontoa. Matkailijoilla on tarve nauttia puhtaasta luonnosta ja alkuperäisestä kulttuurista, mutta samalla ylläpitää matkailun ekologista ja sosiaalista kestävyttä. (Vesterinen 2010, 3.)

2.4 Kulttuurimatkailun nykytila ja kehittämisen painopisteet

Kansainväliseen matkailustrategiaan liittyen Matkailun edistämiskeskukselle on annettu tehtäväksi pohjustaa eri teemoihin liittyviä kehittämissuunnitelmia valtakunnan tasolla, ja laittaa käytäntöön matkailualan kansainvälistymishankkeita. Seuraavana toteutuvaan kulttuurimatkailuohjelmaan liittyen on laadittu Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen -toimintaohjelma kattavaan vuodelle 2009–2013. Toimintasuunnitelman katto-ohjelman muodostamiseksi on valmistettu kartoitus, jonka yhteenvetoa olen tässä opinnäytetyössä käyttänyt lähteenä. (Vesterinen 2010, 1.)

Kartoituksesta kävi ilmi, että Suomella on huomattava mahdollisuus kehittyä kulttuurimatkailumaaksi. Tärkeää on kuitenkin parantaa käsitystä kulttuurimatkailun merkityksestä ja sen tuomista mahdollisuuksista kaikkien toimijatasojen yhteydessä. Yhteistyön lisääminen kulttuuri- ja matkailutoimijoiden välillä on oleellista, ja molemmin puolin haluttua. Kulttuurimatkailun kehittämisen kannalta tämä on hyvä lähtökohta. Kulttuurimatkailun tuotteiden vähäisyys on puute ja yksi kehittämisen lähtökohdista, samoin kuin uudet yhteistyömuodot, innovatiiviset kehittämistavat sekä kannattavat jakelukanavat. Kulttuurimatkailuun kehitettyjen tuotteiden täytyy sopia erityisesti kansainvälisille asiakkaille, lisäksi niiden tulee olla alkuperäisiä, kestäviä ja tasokkaasti tehtyjä. Tuotteiden täytyisi myös pystyä yhdistämään luonto ja eri osa-alueita kulttuurista, ja niiden ostaminen tulisi myös tehdä mahdollisimman vaivattomaksi. Tuotteistaminen liittyy oleellisesti siihen, miten kulttuurista saadaan näkyvää ja aistittavaa. (Vesterinen 2010, 1.)

Vieraan kulttuurin kohtaaminen ja sen merkitys matkailussa tulee ilmi jo siinä vaiheessa, kun uutta matkailutuotetta suunnitellaan. Suunnitteluvaiheessa ja myöhemmin tuotteen toteutuksessa täytyy muistaa ottaa huomioon se, millaiset ovat asiakkaan edellytykset ja tahto sisäistää ja kohdata paikallisuus. Toisinaan etenkin matkailutuotteissa, joiden pohjana on kulttuuri, on uhkana Verhelän ja Lackmanin sanoin ”ampua yli”, kun tuodaan paikallisuutta kohtuuttomasti esille. (Verhelä ja Lackman 2003, 166.)

Kansallisten ja alueellisten toimijoiden vastuulla olevat kulttuurimatkailun kehittämisen painopisteet ovat:

- markkinointi ja myynti

- lisää kulttuurimatkailun arvostusta
- parantaa verkostoitumista
- kasvattaa tuotetarjontaa
- tuottaa sekä välittää tutkimuksista saatua tietoa
- tehostaa osaamista ja yrittäjyyttä
- edistää kestäväää matkailua ja laatua
- kehittää uusia toimintamalleja
- selkeyttää rahoitusmahdollisuuksia
- varmistaa saavutettavuus.

(Vesterinen 2010, 1.)

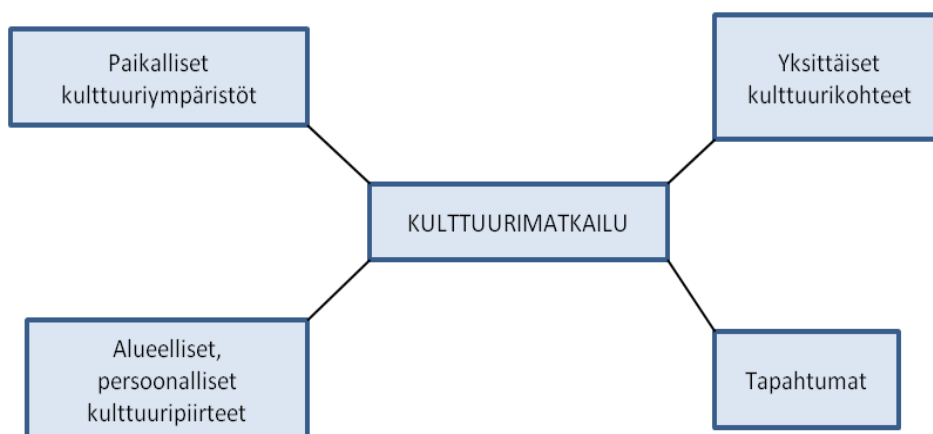
Matkailun edistämiskeskuksen Internet-sivuilla (2008b) on luettavissa kulttuurimatkailun markkinointitoimenpiteet. Ensinnäkin pitää tuottaa tietopohja, joka toimisi perustana tuotteistamisen ja markkinoinnin kehittämiseksi. Erialaisten tapahtumien ja matkailukohteiden tilastoissa ei eritellä ulkomaalaisia asiakkaita, ja yhtenä syynä on siihen soveltuvan tavan puuttuminen. Perustietojen puutteen takia tuotteistaminen ja markkinointitoimenpiteet ovat hankalia toteuttaa.

Pääteemojen ja kohderyhmien määrittäminen sekä perinteen ja historian esiintuominen ovat seuraavia vaiheita. Markkinointitoimenpiteissä lisäksi edistetään sellaisten kulttuurikohteiden luomista, jotka saavat voimansa Suomen luonnollisista vahvuustekijöistä ja ovat myös kansainvälisesti vetovoimaisia. Huomionarvoinen asia on myös se, että kun kulttuuritarjontaa tuotteistetaan matkailullisessa mielessä, täytyy lisätä kommunikointia ja yhteistoimintaa kulttuuri- ja matkailualan toimijoiden välillä. (Matkailun edistämiskeskus 2008b.)

Kulttuurimatkailun keskittyminen

Kuviosta numero 6 voi havainnoida, että kulttuurimatkailu keskittyy paikallisiin kulttuuriympäristöihin, yksittäisiin kulttuurikohteisiin, tapahtumiin sekä alueellisiin, yksilöllisiin kulttuuriympäristöihin, esimerkiksi saamelaisuuteen (Vesterinen 2010, 3). Kulttuuriympäristön voidaan ajatella käsittävän rakennetun ympäristön, maisemat ja künneät muinaisjäännökset (Suomen

kotiseutuliitto 2010). Paikallisten kulttuuriympäristöjen suojeleminen on tärkeä asia ja paikallisella tasolla monet kulttuuriympäristön arvot ovat yhteydessä menneeseen elämään ja muistoihin. Näiden kyseisten arvojen tunnistaminen voimistaa ihmisten paikallisidentiteettiä ja toimii myös motivaatiotekijänä ympäristönhoitoon liittyvissä asioissa. (Hämeen liitto 2010.) Kajaaninjoen kokonaisuuden voidaan ajatella olevan paikallinen kulttuuriympäristö. Sillä on myös asema valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä (Museovirasto 2010). Yksittäiset kulttuurikohteet ja erilaiset tapahtumat ovat myös tärkeässä asemassa kulttuurimatkailun keskittymisessä.

Kuva 6. Kulttuurimatkailun keskittyminen (Vesterinen 2010, 3).

2.5 Kulttuurimatkailun valtakunnalliset ja alueelliset toimijat sekä kulttuurimatkailun klusteri

Kulttuurimatkailun valtakunnallisia toimijoita on kartoituksen mukaan runsaasti, ja niitä on ryhmitelty kuviossa numero 7. Kuviossa numero 7 näkyvään *Valtionhallinto, virastot ja ohjelmat*-kohtaan kuuluu yhteensä 15 toimijaa. Esimerkkejä toimijoista ovat TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö), YM (Ympäristöministeriö), Museovirasto, MEK (Matkailun edistämiskeskus) sekä Tekes eli teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus. Erilaisia *kattojärjestöjä* kulttuurimatkailussa on yhteensä kuusi. Esimerkkejä kattojärjestöistä ovat Finland Festivals, Museoliitto ja Kotiseutuliitto. (Vesterinen 2010, 8.)

ECEAT (European Centre for Ecological and Agricultural Tourism) eli Suomessa Suomen luomumatkailuyhdistys ECEAT ry, Lomalaidun (maaseutumatkailua kehittävä yhdistys) ja

ProAgria ovat esimerkkejä kuviossa numero 7 näkyvistä *valtakunnallisista kehittäjistä ja neuvontajärjestöistä*, jotka myös toimivat kulttuurimatkailun parissa. Kulttuurimatkailun *edistäjiin* voidaan lukea kuuluvaksi esimerkiksi kulttuuri- ja tiedeinstituutit, Design Forum Finland (suomalaisen muotoilun promootio-organisaatio), FinPro (asiantuntijaverkosto, jonka tavoitteena on edistää suomalaisten yritysten kansainvälistymistä), Luova Suomi (luovan talouden verkosto) sekä Saamelaiskäräjät, joka on Suomen saamelaisten korkein poliittinen elin. (Vesterinen 2010, 8.);(ECEAT Suomi 2010.);(Lomalaidun ry 2010.);(Design Forum Finland 2009.);(FinPro 2010.);(Luova Suomi 2010.);(Saamelaiskäräjät 2010.)

Tiedotuskeskukset ovat myös osa kulttuurimatkailun toimikenttää. Erilaisia *tutkimus- ja koulutusorganisaatioita*, jotka on myös esitelty kuviossa numero 7, ovat esimerkiksi Cupore eli kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö ja MOT eli Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos. *Edunvalvojiin* lukeutuvat esimerkiksi Taku eli taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö ja MaRa eli matkailu-, hotelli-, ravintola- ja vapaa-ajanpalvelualan edunvalvoja ja työmarkkinajärjestö. (Vesterinen 2010, 8.);(Cupore 2010.);(Itä-Suomen yliopisto 2010.);(Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö 2010.)

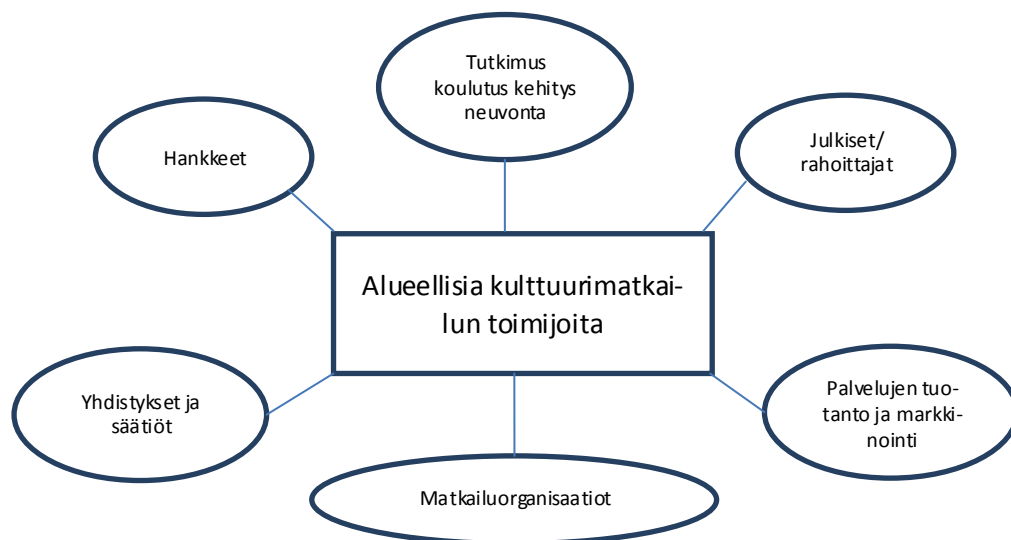

Kuva 7. Valtakunnalliset kulttuurimatkailutoimijat (mukaillen Vesterinen 2010, 8).

Alueellisiin kulttuurimatkailun toimijoihin kuuluu useita eri osa-alueiden toimijoita, joista on hahmoteltu kuvio numero 8. Kuviossa numero 8 näkyvä *tutkimus, koulutus, kehitys ja neuvonta*

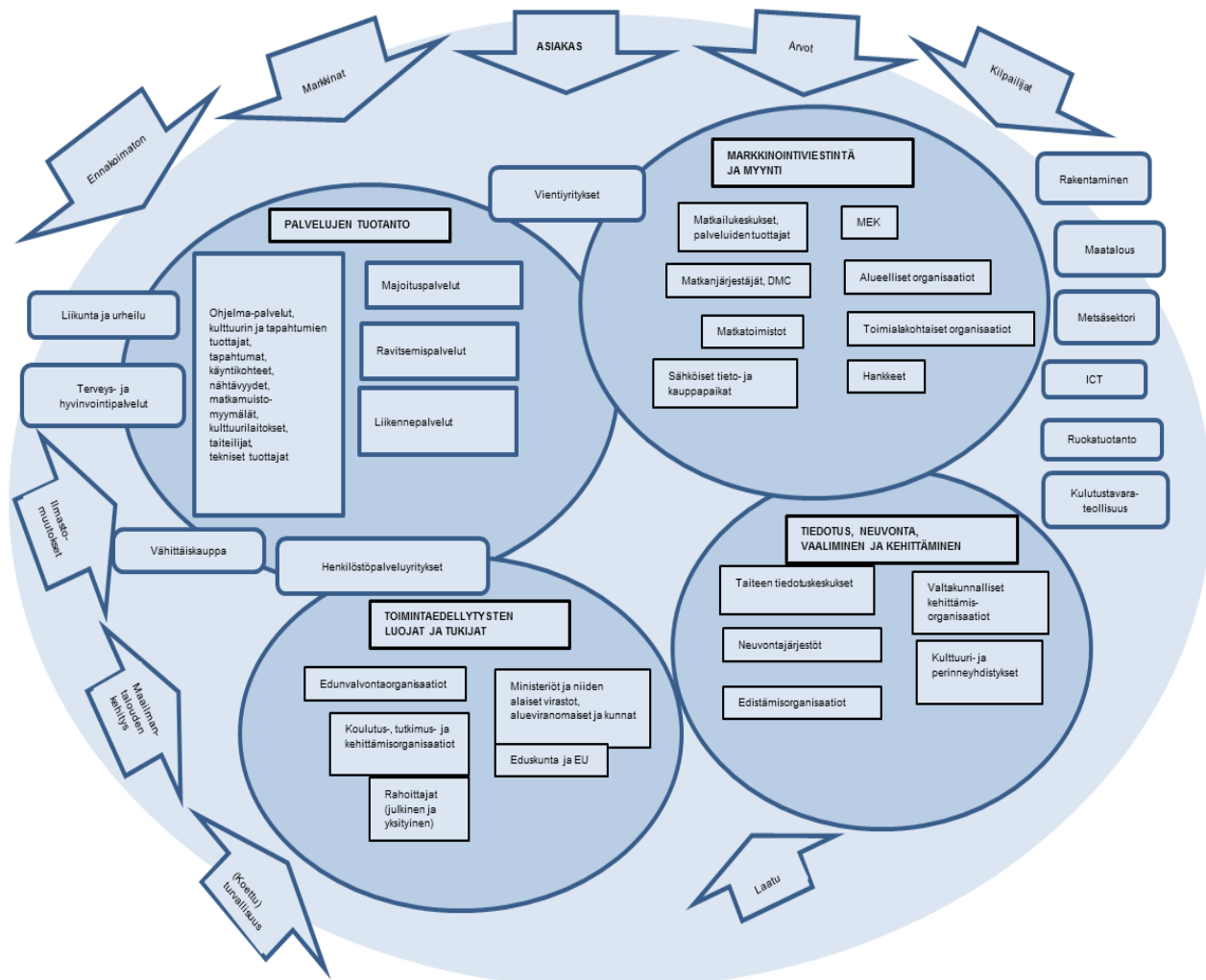
– osio kattaa muun muassa toisen asteen oppilaitokset, ammattikorkeakoulut ja yliopistot sekä kehittämis- ja osaamiskeskukset. *Julkiset/rahoittajat* – osa-alue kuviossa numero 8 viittaa esimerkiksi Maakunnan liittoihin, ELY – keskuksiin eli elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin sekä kuntien kulttuuritoimiin ja muihin rahoittajiin. (Vesterinen 2010, 9.); (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010.)

Palvelujen tuotannossa ja markkinoinnissa on mukana muun muassa kulttuuri- ja tapahtumatuottajat ja yritykset. *Matkailuorganisaatioihin* kuuluvat matkailutoimistot, matkailun alueorganisaatiot ja alueelliset matkailuyhdistykset. *Erilaisia yhdistyksiä ja säätiöitä* kulttuurimatkailun alueellisella tasolla ovat muun muassa kulttuuri- ja taideyhdistykset, käsi- ja taideteollisuusyhdistykset, kotiseutuyhdistykset sekä Suomen kulttuurirahaston maakuntarahastot. (Vesterinen 2010, 9.)

Kuva 8. Alueelliset kulttuurimatkailutoimijat (mukaillen Vesterinen 2010, 9).

Kartoituksessa hahmoteltiin myös kulttuurimatkailun klusteri matkailuklusterin pohjalta. Kuvion numero 9 avulla voi hahmottaa paremmin sitä, kuinka laaja käsite kulttuurimatkailu on. Palvelujen tuotanto, markkinointiviestintä ja myynti, toimintaedellytysten luojat ja tukijat sekä tiedotus, neuvonta, vaaliminen ja kehittäminen ovat kaikki keskeisiä asioita kulttuurimatkailussa. Niiden lisäksi kulttuurimatkailun kentässä on runsaasti muita huomioon otettavia tekijöitä ja asioita, jotka vaikuttavat kulttuurimatkailun toimintaan. (Vesterinen 2010, 9.)

Kuva 9. Kulttuurimatkailun klusteri (mukailten Vesterinen 2010, 9).

2.6 Kulttuurimatkailun teorian merkitys opinnäytetyöhön

Kulttuurimatkailun monipuolisuudessa piilee mielestäni paljon mahdollisuuksia, koska kulttuurimatkailun palvelut käsittävät niin monta eri kokonaisuutta. Näistä kokonaisuuksista esimerkiksi historia, kulttuurimaisemat, esittävä taide ja tapahtumat liittyvät kiinteästi opinnäytetyöhöni. Kajaanin linnanrauniot ovat merkittävä ja historiallinen kohde, johon pitäisi ehdottomasti tuottaa enemmän kulttuurimatkailuun kuuluvaa toimintaa. Virkeämmän kulttuurimatkailun avulla nostettaisiin myös linnanraunioiden asemaa ja arvostusta. Mielestäni pai-

kallisten ihmisten täytyy herätä ja ryhtyä työhön Kajaanin linnanraunioiden aseman nostamisen ja paremman matkailullisen hyödyntämisen puolesta.

Teoriaosuudessa todetaan, että kulttuurimatkailun määritelmässä kannattaisi alkuun pohtia ominaisuuksia, jotka saavat ihmiset matkustamaan tiettyyn paikkaan. Kainuuta ja tarkemmin Kajaania ajateltaessa on varmasti jokaisella oma käsitys siitä, miksi tänne halutaan tulla. Luonto on varmasti suuri vetovoimatekijä, mutta Kainuussa ja Kajaanissa on myös vahva kulttuuri, jota pitäisi mielestäni nostaa enemmän esille alueen markkinoinnissa. Kuhmon kamarimusikki ja Kajaanin Runoviikko ovat hyviä esimerkkejä kainuulaisesta osaamisesta ja kulttuurimatkailusta. Kulttuurimatkailun kehittämisessä pitäisi mielestäni ottaa huomioon maakunnallinen yhteistyö, jotta kaikki alueet työskentelisivät saman päämäärän eteen.

Kulttuurimatkailun suosio on noussut monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta, ja Matkailun edistämiskeskuksen mukaan kulttuuritekijät ovat kilpailuvaltti kansainvälisessä matkailussa. Kainuussa on mielestäni paljon potentiaalia tehdä kulttuurista vielä parempi vetovoimatekijä. Suunnitelmallisuus ja luovuus ovat avainsanoja, mutta mielestäni tärkeintä on ensinnäkin löytää kulttuurimatkailun tuomat mahdollisuudet. Kulttuurimatkailun kehittämiseen täytyy lisäksi lähteä mukaan aidolla innostuksella, sitä täytyy lähteä tuotteistamaan ja lisäksi toimijoiden täytyy olla valmiita tekemään pitkäjänteistä työtä asian eteen.

Teoriaosuudessa kävin läpi suomalaisen kulttuurimatkailun nykytilaa ja kehittämisen painopisteitä. Kulttuurimatkailun arvostuksen lisääminen, verkostoitumisen parantaminen sekä tutkimuksista saatujen tietojen tuottaminen ja välittäminen ovat esimerkkejä niistä kehittämisen tarpeessa olevista asioista, joiden avulla kulttuurimatkailun asemaa voidaan kohottaa. Kulttuurimatkailu on Suomessa vielä pienimuotoista, mutta ehkäpä tulevaisuuden matkailussa suomalainen ja kainuulainen kulttuuri voisivat olla vetovoimaisempaa kansainvälisessäkin mittakaavassa.

3 MATKAILUN VETOVOIMATEKIJÄT

Matkailua yleisesti ajatellen vetovoimatekijöiden merkitys on suuri, ja aihe liittyy oleellisesti myös tähän opinnäytetyöhön. Matkakohteiden tutkimuksessa vetovoimalla on keskeinen sija, sillä erilaisista vetovoimatekijöistä muotoutuu kohteen imago ja se antaa myös pohjan kohteen markkinointiin eri segmenteille (Vuoristo 1994, 22).

3.1 Työntö- ja vetovoimatekijät matkailussa

Matkailun voidaan yleisesti ajatella olevan tapahtuma, jossa lähtöalueen työntövoima ja kohdealueen vetovoima kohtaavat. Työntö- ja vetovoimatekijöitä on ryhmitelty ja analysoitu runsaasti erilaisissa tutkimuksissa (Vuoristo 1994, 22).

Maantieteellisesti tarkastellen matkailijoita voidaan ajatella toimijoina, joilla on vaikutusta matkailun kohdealueisiin, matkailureitteihin ja matkailun luonnetta kuvaileviin toimintatapoihin omien motiivien ja tarpeidensa pohjalta. Samanaikaisesti matkailuala asettaa alueellisia, taloudellisia ja sosiaalisia rakenteita, jotka myös vaikuttavat osaltaan matkailijoiden liikkumiseen ja muuhun tekemiseen. Tämä rakenteen kaksitahoisuudeksi kutsuttu asia asetellaan monesti lähtö- ja kohdealueen sekä niitä yhdistävien matkailureittien muodostamaan viitekehykseen. Perustekijöitä tässä sosiaalisessa systeemissä eli yleisrakenteessa, joka ohjailee matkailua, ovat matkailijoiden motiivit lähtöalueella sekä vetovoimatekijät kohdealueella. (Rämet, Saarinen & Kauppila 2004.)

Motiiveiden ja vetovoimatekijöiden välillä on vuorovaikutusta ja niiden voi myös ajatella tarvitsevan toisiaan ollakseen itse olemassa. Matkailijan matkalle suuntaamisen syynä on se, että hänellä on motiivi tai motiiveja matkustamiseen. Motiivit puolestaan rakentuvat tarpeista ja kohdealueen vetovoimatekijät vastaavat näihin matkailijan tarpeisiin vaikuttaen osaltaan matkakohteen valintaan. Matkailututkimuksessa työntö- ja vetovoimamalliksi kutsutaan tätä motiivien eli kysynnän ja vetovoimatekijöiden eli tarjonnan välillä olevaa vuorovaikutusprosessia. (Rämet ym. 2004.)

Usein kysynnän ajatellaan tarkoittavan työntövoimaa ja tarjonnan vetovoimaa. Vetovoima sinänsä on kuitenkin käsitteenä erittäin monialainen ja hieman epäselväkin. Joissakin lähteissä vetovoimatekijän synonyymina käytetään myös sanaa attraktio. (Vuoristo 2002, 17.)

3.2 Mitä ovat attraktiot?

Attraktiot voidaan määritellä Järviluoman mukaan kohteiksi tai tapahtumiksi, jotka ovat paikkaan sidottuja ja joilla on erilainen määrä vetovoimatekijöitä. Vetovoimatekijöitä ovat esimerkiksi luonto, historia, kulttuuri ja saavutettavuus. Toisin sanoen attraktiot voidaan käsitellä matkakohdeiksi ja vetovoimatekijät niitä määritteleviksi ominaisuuksiksi. (Järviluoma 1994, 38.)

Joissakin lähteissä taas vetovoimatekijät ja attraktiot ymmärretään samaksi asiaksi. Lewin määritelmä vetovoiman ilmenemismuodoista kattaa maisemat, aktiviteetit sekä kokemukset. Kyseisessä määritelmässä tosin mainitut asiat eivät sulje toisiaan pois. Attraktio voidaankin Vuoriston mukaan määrittää myös seuraavanlaisesti:

- 1) nähtävyydet, näkymät ja maisemat
- 2) aktiviteetit.

(Vuoristo 2002, 17.)

Neil Leiper taas lähtee liikkeelle matkailuattraktion määritelmästä, jonka on luonut Dean MacCannell. Siinä attraktio nähdään vuorovaikutuksena, jonka osapuolina ovat matkailija, nähtävyys ja informatiivinen elementti. Leiper painottaa nimenomaan yhteyttä edellä mainittujen kolmen tekijöiden välillä. Leiperin mukaan matkailijat hakevat vapaa-ajallaan kokemuksia, joihin liittyy sekä nukleaarisia että informaatioelementtejä eli erilaisia perusosia. Nukleaariset perusosat liittyvät matkailunähtävyyteen tai -kohteeseen. (Vuoristo 1994, 27–28.)

Leiperin kuvailu matkailuattraktiosta voidaan siis käsittää eri käsitteiden järjestelmäksi eikä vain yhdeksi käsitteeksi. Nukleus, eli mikä tahansa kohteen ominaispiirre, on koko järjestelmän tärkein tekijä. Nukleus voi olla niin suuri ja merkittävä, että se rittää jo itsessään keskustekijäksi attraktiomallissa joko spatiaalisesti eli avaruudellisesti tai ajallisesti. Esimerkki spati-

aalisesta nukleuksesta voi olla Grand Canyon, kun taas ajallinen nukleus voi olla Olympialaiset. Informaatiivinen elementti on jonkinlainen informaatiota antava tekijä attraktion oikeasta tai mahdollisesta nukleuksesta. Esimerkiksi opastetaulun teksti on informatiivinen elementti, mutta taulu itsessään ei. (Vuoristo 1994, 29.)

Attraktioita voidaan luokitella monella eri tapaa ja niin onkin pyritty tekemään etenkin matkailumaantieteen parissa. Esimerkkejä käytetyistä luokituksista ovat seuraavat jaottelutavat:

- Primääriset ja sekundääriset attraktiot. Primääriset attraktiot ovat matkakohteita, joissa matkailijat viipyvät useiden päivien ajan tai kauemmin, eli ne voidaan lukea pääasiallisiksi matkakohteiksi. Sekundääriset attraktiot ovat matkan varrella olevia pisteitä, joihin pysähdytään tarpeen vaatiessa tai mielenkiinnosta.
- Kohde- ja tapahtuma-attraktiot. Kohde-attraktioksi voidaan lukea esimerkiksi Järvi-Suomi, jolloin matkailijoita kiinnostaa alue tai paikka sinänsä. Kohdeattraktiot voidaan jakaa vielä keskitettyihin eli alueellisesti tiiviisiin attraktioihin ja hajautettuihin eli vähemmän tiiviillä alueella sijaitseviin attraktioihin. Keskitetty kohdeattraktio voi olla esimerkiksi kaupunki ja hajautettu kohdeattraktio vaikkapa Turun saaristo. Tapahtuma-attraktio käsittää muun muassa festivaalit ja konferenssit. Kokonaisvetovoiman osuus ymmärrettävästi suurenee, kun kohde- ja tapahtuma-attraktiot ovat molemmat havaittavissa.
- Paikalliset, maakunnalliset, kansalliset ja kansainväliset attraktiot. Tässä luokittelusysteemissä periaatteena käytetään sitä, mistä asti attraktiot kykenevät houkuttelemaan matkailijoita. Usein luokat ovat kuitenkin päällekkäisiä eli kohteen tai tapahtuman asiakaskunta muodostuu monista eri luokista tulevista matkailijoista.

(Järviluoma 1994, 38–39.)

3.3 Työntövoimatekijät eli matkustamisen motiivit

Vuoriston on käsitellyt teoksessaan ”Matkailun muodot” eri alueita matkailutyöntövoiman perusteella. Vuoristo kuvaa työntövoiman lähtöalueella kehittyvän sellaisista tekijöistä fyysisessä ympäristössä, jotka rohkaisevat matkailijoita lähtemään jonnekin muualle. Lähtövalmiuteen vaikuttavat vapaa-ajan ohella myös muut tekijät, kuten esimerkiksi riittävä varallisuus ja matkailun sallivat poliittiset olot. Työmatkailussa lähtövoimana toimii osaltaan kansainvälistyminen, jota talouselämässäkkin on tapahtunut. Vuoristo huomauttaa, että monet tekijät, kuten esimerkiksi ilmasto, voivat toimia sekä työntö- että vetovoimatekijöinä. (Vuoristo 2002, 28.)

Työntövoimatekijät voidaan Järviluoman mukaan määritellä henkilön sisäisiksi sosiopsykologisiksi prosesseiksi, jotka ovat yleisiä matkan tai loman viettoon lähtemisen syitä. Nämä syyt eli motiivit, joiden takia päätetään lähteä matkalle, ovat ennakkooajatuksia siitä, että matkalta saadaan joko fyysistä tai henkistä mielihyvää. Motiiveja voidaan kuvata myös toiveiksi, pyrkimyksiksi, aikomuksiksi tai syiksi. Työntövoimatekijöitä käsiteltäessä on keskeistä nähdä matkustaminen välineeksi, jolla tyydytetään erilaisia tarpeita. (Järviluoma 1994, 32–33, 35.)

Työntövoimatekijät liittyvät myös matkailututkimukseen. Matkailututkimuksen peruslähtökohdat muodostuvat Vuoriston ja Hemmin mukaan kolmesta eri elementistä: lähtöalueesta, välialueesta ja kohdealueesta. Lähtöalueen asiat liittyvät työntövoimatekijöihin ja matkailututkimuksen kohteena ovat sekä sellaiset asiat, jotka luovat tarpeen matkailuun että asiat, jotka mahdollistavat matkailun lähtöalueen väestölle tai osalle siitä. Kuvassa numero 10 oleva viitekehys on maantieteellinen, mutta viitekehystä voi lähestyä myös taloudellisessa, sosiologisessa sekä historiallisessa näkökulmassa. (Hemmi & Vuoristo 1993, 12.)

LÄHTÖALUE	VÄLIALUE	KOHDE- ALUE
Työntövoima	Matkailureitit	Vetovoima
Kysyntä	Saavutettavuus	Tarjonta

Kuva 10. Matkailututkimuksen lähtökohdan viitekehys (mukailen Hemmi ja Vuoristo 1993, 12).

Matkailijat jaotellaan yleensä kahta eri pääperiaatetta käyttäen. Ensimmäisessä vaihtoehdossa käytetään niin sanottuja kovia muuttujia, jotka ovat selvästi mitattavia tai määriteltäviä matkailijan ominaisuuksia. Toisen vaihtoehdon puolestaan tarkastelee niin sanottuja pehmeitä muuttujia, jotka ovat matkailijan psykologiaan painottuvia ominaisuuksia. Kysyvät ominaisuudet liittyvät tarpeisiin ja motivaatiotekijöihin, joita matkailijalla on. Luonnollisesti pehmeät muuttujat ovat vaikeammin määriteltäviä ja mitattavia kuin kovat muuttujat. (Vuoristo 2002, 38.)

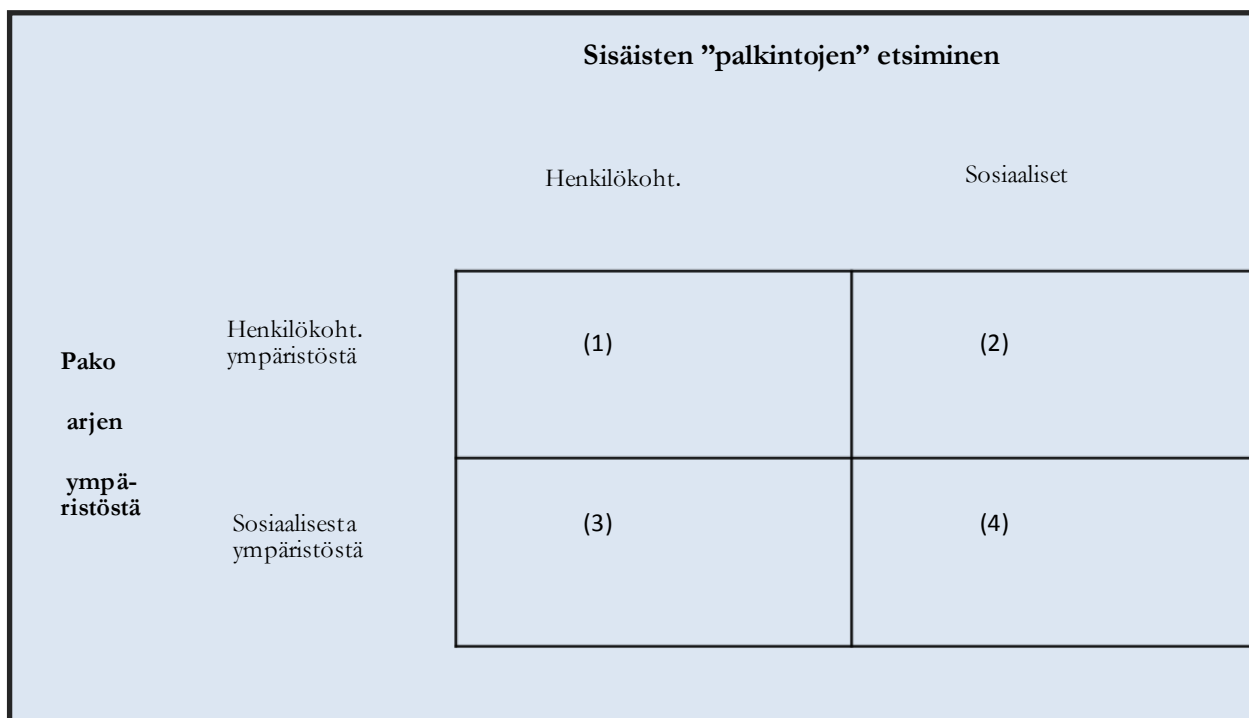
Jotta erilaisia matkailijatyyppejä voisi ymmärtää paremmin, tarvitaan kovien muuttujien tuntemisen lisäksi perehtymistä pehmeisiin muuttujiin, joilla voidaan saada enemmän tietoa matkailijoista. Yleensä pehmeiden muuttujien tutkimuksessa lähdetään liikkeelle motivaatioista ja tarpeista, joita matkailijalla on. Motivaatio tarkoittaa sellaisten vaikuttimien kokonaisuutta, joka ohjaavat tavoitteellista toimintaa. Matkailumotivaation tutkimuksessa on selvinnyt, että matkailumotivaatio on merkittävä asia, joka selittää matkailukysynnän rakenteita. Matkailun yhteydessä motivaatiosta voisi sanoa seuraavaa: tarpeet luovat matkailumotivaation ja näin ollen matkailukäyttäytymisen. Motivaatio, jonka ilmeneminen on yksilöllistä, puolestaan pohjautuu sekä kulttuuriin, havaintoihin että sosiologisiin ja psykologisiin normeihin ja asenteisiin. Matkakohteen imago vaikuttaa osaltaan motivaatioon sekä matkatyyppin päättämiseen. (Vuoristo 2002, 41.)

Järviluoma esittelee teoksessaan Matkailun työntö- ja vetovoimatekijät ja niiden heijastuminen lomakohteen valintaan Cromptonin listaamat sosiopsykologiset motiivit, jotka lukeutuvat matkailun työntövoimatekijöihin. Motiiveihin kuuluvat seuraavat tekijät:

- pako arkiympäristöstä
- itsetutkistelu ja – arviointi
- rentoutuminen
- statuksen kohottaminen
- mahdollisuus käyttäytyä ilman arkiroolien asettamia rajoitteita
- perhesiteiden tiivistäminen
- sosiaalisten kontaktien lisääminen.

(Järviluoma 1994, 33–34.)

Kuvaan numero 11 eli Iso-Aholan malliin turismiin liittyvistä motiiveista voidaan teoriassa sijoittaa matkailijoita heidän motiiviansa mukaan. Matkailussa on havaittavissa Iso-Aholan mukaan kaksi samanaikaista voimaa, jotka laittavat asiat liikkeelle: eskapismi eli pako arjen rutiineista sekä erilaisten psykologisten ”palkintojen” etsiminen. Eskapismi voi olla yhteydessä joko henkilön sosiaaliseen tai henkilökohtaiseen elinympäristöön. Sosiaalisessa ympäristössä kyse voi olla esimerkiksi työyhteisöstä ja henkilökohtaisessa ympäristössä esimerkiksi epäonnistumisista. Psykologisten palkintojen hakeminen puolestaan voi myös olla henkilökohtaista tai sosiaalista laadultaan. Esimerkkejä henkilökohtaisista palkinnoista ovat uusien asioiden oppiminen ja itsetunnon kasvaminen, kun taas sosiaalinen palkinto voi olla esimerkiksi kanssakäymisen kasvaminen ihmisten kesken. Huomioitavaa on se, että eskapismien ja palkintojen etsimisen merkitys vaihtelee henkilöstä toiseen. (Järviluoma 1994, 35.)

Kuva 11. Iso-Aholan malli turismiin liittyvistä motiiveista (mukaillen Järviluoma 1994, 35).

3.4 Vetovoimatekijät

Vetovoimatekijät ovat sidoksissa kohteeseen, ja niillä katsotaan olevan suuri merkitys matkakohteen valinnassa. Ne ovat siis attraktioita määritteleviä ominaisuuksia eli asioita tai ominaisuuksia, joiden ansiosta kohde tai tapahtuma on vetovoimainen. (Järviluoma 1994, 32, 39.)

Kauppila kuvailee vetovoimatekijöitä matkailun pohjaksi, joita voidaan jaotella esimerkiksi luonnon tai kulttuurin vetovoimaisuuteen sekä ihmisten toteuttamiin attraktioihin. Hän viittaa myös matkailun erilaisiin vaikutuksiin kohdealueella: *fyysisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin*. Matkailun vetovoimaisuuden parantamiseen herännyt kiinnostus on etenkin taloudellisen hyödyn aikaansaama. (Kauppila 1994, 49.)

Vetovoiman voidaan ajatella myös käsittävän tietyn matkailukohteen fyysiset ja inhimilliset resurssit, ominaisuudet ja kulttuuriperinnöt. Paajanen huomauttaa teoksessaan Matkailun veto- ja työntövoimatekijöiden mitattavuusongelma, että vetovoimatekijät riippuvat myös yksilön mieltymyksistä. Tietyn matkailijan vetovoimatekijäksi mieltämä asia ei välttämättä ole

sitä kaikille matkailijoille. Vaikka runsas matkailupalveluiden tarjonta on perinteisesti käsitelty positiiviseksi asiaksi, voivat tietyt palvelut toimia kielteisenä tekijänä joillekin asiakasryhmille. (Paajanen 1994, 127.)

Suurin osa matkailun vetovoimaisuudesta tehdyistä tutkimuksista on käsitellyt vetovoimaisuuden ja vetovoimatekijöiden alueellista arviointia (Järviluoma 1994, 41). Suomen matkailun aluerakennetta vuonna 2005 tutkittiin jaotteleamalla kunnat matkailutarjonnan ja –kysynnän mukaan. Tutkimuksessa vetovoimatekijät eriteltiin luonnonvetovoimaan, kulttuurivetovoimaan, majoitus-, ravitsemis- ja liikennepalveluihin, ohjelmapalveluihin sekä tapahtumiin. (Matkailun edistämiskeskus 2007.)

Yleensä vetovoima käsitetään kulttuuri- ja luonnonvetovoimaksi, jotka molemmat jakaantuvat alaryhmiin ja yksittäisiin vetovoimatekijöihin. Yleistä on myös jaottelu aktiivisiin ja passiivisiin vetovoimatekijöihin, jolloin on mahdollista saada esille joko kysynnän tai tarjonnan pohjalta matkailukohteita ja -alueita, jotka ovat eriarvoisia. (Vuoristo 1994, 23.) Aktiivisen ja passiivisen vetovoimatekijän välinen ero selittyy matkailijan osallistumisella toimintaan (Vuoristo 2002, 17).

Vetovoimaa ja palvelutarjontaa voidaan määritellä esimerkiksi neljän eri pääryhmän mukaan:

- majoitus-, ravitsemis- ja liikennepalvelut
- ohjelma- ja tapahtumapalvelut
- kulttuurivetovoima
- luonnonvetovoima.

(Vuoristo 1994, 23.)

Majoitus-, ravitsemus- ja liikennepalveluita ei kuitenkaan voida lukea varsinaisiksi vetovoimatekijöiksi. Kyseisten palvelujen tehtävä on pääasiassa taata peruspalvelut ja matkailijoiden pääsy todellisen vetovoiman luokse. (Vuoristo 1994, 23.)

Vetovoimatekijöitä voidaan myös pyrkiä hahmottamaan tarkastelemalla niitä markkinoinnin näkökulmasta eli ottamalla käsittelyyn sen, kuinka attraktioita myydään ja millaisilla asioilla tai ominaisuuksilla. Matkailumarkkinoinnissa hyödynnetään yleisesti ainakin seuraavia aiheita:

- luonto ja maisema
- ilmasto
- kulttuuri
- historia
- harrastusmahdollisuudet, ohjelmapalvelut ja tapahtumat
- majoitus- ja ravitsemispalvelut
- paikallisen väestön suhtautuminen matkailijoihin
- hintataso
- saavutettavuus.

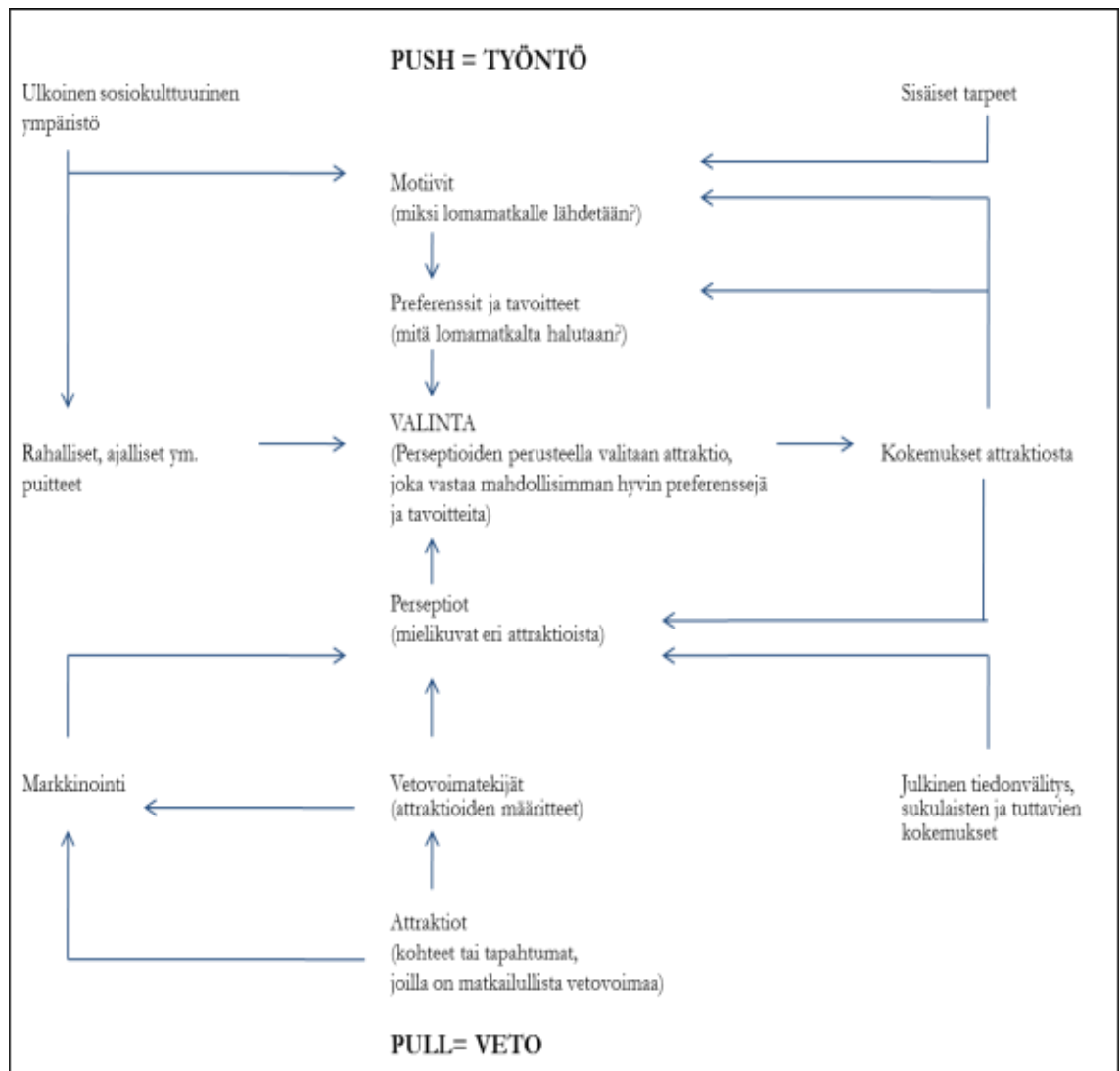
(Järviluoma 1994, 39–40.)

Järviluoma huomauttaa teoksessaan Matkailun työntö- ja vetovoimatekijät ja niiden heijastuminen lomakohteen valintaan, että vetovoimatekijät mielletään yleensä positiivisiksi asioiksi jo nimensäkin perusteella. Jollain kohdealueella voi olla kuitenkin myös matkailijoita pois ajavia ominaisuuksia, joita voidaan nimittää negatiivisiksi vetovoimatekijöiksi. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi matkailijoihin kohdistuva väkivalta, sodat, saastuminen ja pienemmässä mittakaavassa myös esimerkiksi korkea hintataso. Positiiviseksi vetovoimatekijäksi ja mahdollisesti myös kilpailueduksi voi nousta se, että tällaisia kielteisiä vetovoimatekijöitä ei alueella tai kohteessa ole. (Järviluoma 1994, 41.)

Vetovoimatekijöitä on vuosien saatossa tulkittu eri tavalla ja myös niiden keskinäiset suhteet ovat muuttuneet. Samalla etenkin aktiivisten attraktioiden tärkeys on voimistunut. (Vuoristo 1994, 23.)

3.5 Matkakohteen valinta: Push and pull -kuvio

Matkakohteen valintaprosessi on yksi matkailututkijoiden mielenkiinnon kohteista. Järviluoma on laatinut oman mallinsa, kuvion numero 12 lomakohteen valintaan vaikuttavista työntö- ja vetovoimatekijöistä eri tutkijoiden laatimien kuvioiden pohjalta. Huomioitavaa on se, että kuvio on muodostettu yksilön näkökulmasta. (Järviluoma 1994, 42–43, 45.)

Kuva 12. Työntö- ja vetovoimatekijät lomakohteen valinnassa (mukaiillen Järviluoma 1994, 43).

Kuviosta voi tulkita, että matkakohteen valinta on monivaiheinen prosessi. Motiiveihin ja matkustuspäätökseen vaikuttavat niin henkilön sisäiset, esimerkiksi fysiologiset tarpeet, kuin henkilön ulkoinen *sosiokulttuurinen ympäristö*. Matkakohteen valintaprosessissa motiivit tarkentuvat preferensseiksi eli ensisijaisiksi asioiksi sekä tavoitteiksi, joita halutaan ja tavoitellaan. Ihmisillä on myös toisistaan poikkeavia, joko myönteisiä tai kielteisiä, perseptioita eli mielikuvia eri attraktioista. (Järviluoma 1994, 44.)

Sosiokulttuurisella ympäristöllä viitataan sekä henkilön ympärillä oleviin sosiaalisiin että kulttuurisiin tekijöihin. Sosiaaliset tekijät tarkoittavat erilaisia henkilöön liittyviä viiteryhmiä sekä

myös henkilön paikkaa ja roolia yhteiskunnan sisällä. Viiteryhmät ovat joko sellaisia ryhmiä, joihin henkilö kuuluu yhtenä jäsenenä (esimerkiksi perhe), tai sellaisia, joihin hän tuntee halua samaistua (esimerkiksi ystävät). Kulttuuri, erilaiset osakulttuurit sekä sosiaaliluokka ovat puolestaan henkilön kulttuurista ympäristöä. Ympäröivä kulttuuri vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen paljon, kuten myös osakulttuurit eli ryhmät omine sääntöineen ja asenteineen. Samaan sosiaaliluokkaan kuuluvilla henkilöillä on yleensä esimerkiksi samankaltaiset kulutustottumukset. (Opetushallitus 2010a).

Matkakohteen valinnassa on esimerkiksi taloudellisia ja ajallisia peruslähtökohtia, joiden puitteissa valinta tehdään. Eri attraktioita ja henkilöllä olevia mielikuvia niistä verrataan asetettuihin preferensseihin ja tavoitteisiin. Valituksi tulee luonnollisesti attraktio, jonka vastaavuus on mahdollisimman suuri. Saadut kokemukset vaikuttavat osaltaan työntövoimatekijöihin liittyviin motiiveihin, preferensseihin ja tavoitteisiin, kuten myös henkilön mielikuvaan matkailullisesti vetovoimaisesta kohteesta tai tapahtumasta. Mielikuviin vaikuttavat myös esimerkiksi julkinen tiedonvälitys sekä sukulaisten ja tuttavien kokemukset. (Järviluoma 1994, 44.)

3.6 Vetovoimatekijöiden teorian merkitys opinnäytetyöhön

Vetovoimatekijöiden merkitys on matkailussa yksi keskeisimmistä asioista, kun tarkastellaan esimerkiksi jonkun alueen matkailua. Vetovoimaisuuteen ja toisaalta matkakohteen valintaan vaikuttavia tekijöitä on paljon ja eri ihmisillä on omat käsityksensä siitä, mikä on vetovoimaista ja mikä ei.

Kainuuta pohdittaessa löytyy monta eri tekijää, jotka vaikuttavat suotuisasti alueen matkailutilastoihin. Kajaani Kainuun maakuntakeskuksena ja Kajaanin linnanrauniot historiallisena paikkana ovat jo sinällään vetovoimaisia kohteita. Kajaanin linnanrauniot voidaan ajatella kohteeksi, joka on paikkaan sidottu ja jolla on vetovoimatekijöitä, eli attraktioksi. Linnanraunioita määritteleviä vetovoimatekijöitä ovat esimerkiksi historia ja kulttuuri. Kajaanin linnanrauniot on yksi Kajaanin suosituimmista ja tunnetuimmista kohteista jo entuudestaan, joten sen parempaan hyödyntämiseen kannattaisi ehdottomasti panostaa. Historiallisella kohteella olisi entistä enemmän vetovoimaa, kun sen yhteyteen saataisiin esimerkiksi tapahtumia.

Linnanraunioiden parempi matkailullinen hyödyntäminen olisi yksi esimerkki siitä, miten Kajaanista tehtäisiin entistä vetovoimaisempi maakuntakeskus.

Juntheikin ja Määtän (2004, 1) teoksessa Sininen Kainuu – Kainuun matkailullinen imago vuodelta 2004 tutkittiin potentiaalisten matkailijoiden ajatuksia Kainuusta matkailukohteena. Vastajina tutkimuksessa olivat Oulun, Jyväskylän ja Tampereen seutukunnissa ja pääkaupunkiseudulla asuvat 30–55-vuotiaat henkilöt. Tutkimuksen yhteenvedossa määritellään Kainuun matkailuvetovoiman koostuvan luonnosta, harrastusmahdollisuuksista ja palvelutarjonnasta. Maakunnan vahvuuksiksi luetaan etenkin luonto, rauha ja liikunta. Tutkimuksessa vetovoimatekijöihin luettiin myös paikallinen kulttuuri sekä saavutettavuus. (Juntheikki & Määttä 2004, 65.)

Luonto ja rauhallisuus ovat perinteisiä suomalaisia vetovoimatekijöitä. Paikallista kulttuuria tulisikin kuitenkin nostaa enemmän esille, kuten jo kulttuurimatkailun yhteydessä mainittiin. Kulttuurimatkailuun panostamalla siitä voitaisiin tehdä Kainuun ja Kajaanin entistä vahvempi vetovoimatekijä ja jopa kilpailuetu matkailumarkkinoilla. Jo olemassa olevat vahvat kulttuuripalvelut, kuten Kajaanin kaupunginteatteri ja Kaukametsän kongressi- ja kulttuurikeskus, ovat hyviä esimerkkejä kainuulaisista saavutuksista kulttuurin saralla.

4 KAJAANIN LINNAN HISTORIA

1500-luvun puolessa välissä Oulujärven erämaihin muutti savolaisia uudisasukkaita Kustaa Vaasan kehotuksesta. Venäläiset tekivät kuitenkin hyökkäyksiä heitä vastaan, joten noin vuoden 1556 paikkeilla rakennettiin ns. Ulon palte -niminen varustus ja kuninkaankartano asukkaiden turvaksi. Varustus rakennettiin nykyisen Kajaaninjoen suuhun, mutta se lienee tuhoutunut jo muutaman vuoden päästä. (Heikkinen 1989, 102–103.)

Kaarle IX:n noustua Ruotsin kuninkaaksi vuonna 1598 huomion kohteeksi tuli jälleen korpimaiden puolustuskyky. Kaarle IX:n käskystä aloitettiin kahden linnan rakentaminen erämaiden turvaksi: Oulun linnan sekä Kajaanin linnan. Myös seudun talonpojat vaativat linnan rakentamista, etupäässä Klemetti Eerikinpoika. (Heikkinen 1989, 103.)

4.1 Kajaanin linnan rakentamisen aloitus

Kajaanin linnan rakentamisen aloittamisajasta on hieman eriäviä mielipiteitä linnaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Aloitusvuosina on mainittu vuodet 1604, 1605 ja 1607. (Heikkinen 2004, 44.) Pohjanmaan käskynhaltijalle Iisak Behmille 8.4.1604 osoitetusta kirjeestä voidaan kuitenkin päätellä, että Kajaanin linnan perustustyöt on aloitettu viimeistään kesällä 1604 (Heikkinen 1989, 103). Rakennustöiden johtajana toimineella Behmillä oli vaikeuksia hankkeiden aloittamisessa, sillä hän ei tuntenut paikallisia oloja. Ruotsin kuninkaalla Kaarle IX:llä oli huoli rakentamisen edistymisestä, ja vuonna 1606 lähettämässään kirjeessä hän määräsi Behmin nopeuttamaan rakentamistyötä sekä seudun asukkaat hankkimaan ahkerasti rakennusaineita. (Heikkinen 2004, 45–46.)

Käskynhaltija Behmin alaisten komennosta Oulujärven pitäjän talonpojat alkoivat pikku hiljaa rakennustöihin. Paikallisen tarinan mukaan linnaa olisi aloitettu alun perin rakentamaan Linnasaareen, joka sijaitsee Kajaaninjoen ylävesillä Rehjassa. Rakennustyöt eivät kuitenkaan edenneet, sillä kertomus väittää vuorenväeksi tai maahisiksi kutsutun joukon purkaneen yön aikana sen, mitä rakentajat päivällä saivat aikaan. Tarinan mukaan rakentajat heittivät lopulta tukin alavirtaan ja päättivät rakentaa linnan sinne, minne tukki pysähtyisi. Tukki pysähtyi

pienelle luodolle Koivukosken ja Ämmäkosken väliin, ja sinne linna kohosi. (Heikkinen 2004, 46–47.)

Oli tarina totta tai ei, juuri tuolle pienelle luodolle linna todellakin päätettiin rakentaa. Saarta piti kuitenkin suurentaa paalutuksin ja siitä muodostui lopulta noin puolen hehtaaria käsittävä rakennusalue linnaa varten. Kunnollisen sillan rakentaminen saarelle oli ensimmäisiä töitä, koska sitä tarvittiin sekä rakennustarvikkeiden kuljetusta että ylipäätään kulkemista varten. (Heikkinen 2004, 47.)

Kajaanin linnan rakennustyöt eivät edistyneet nopeasti. Oulujärven alueella oli tuohon aikaan vielä varsin vähän asukkaita, joten rakentajia jouduttiin hankkimaan pitkin Pohjanmaata, jossa talonpojat veloitettiin rakennustöihin kuudeksi päiväksi vuodessa. Lisäksi puutetta oli myös ammattitaitoisista muurareista. Talonpoikien vähydestä johtuen myös sotilaita määrättiin rakennustöihin. Kajaanin linnan rakentaminen pääsi todella vauhtiin vuonna 1607, kun muurari Isak Rasmuksenpoika määrättiin mukaan rakennustöihin. (Heikkinen 2004, 48–49.)

Kuningas Kaarle IX pyrki kirjeissään nopeuttamaan linnan rakennustöitä, sillä hän suunnitteli kevääksi 1609 hyökkäystä Pohjois-Venäjälle ja Jäämeren rannikolle. Käskynhaltija Behmille kuningas antoi tehtäväksi parin tuhannen miehen suksijoukon sekä ratsuväen kokoamisen, ja lupasi itse toimittaa aseita ja ampumatarvikkeita Oulun ja Kajaanin linnoihin. Kuninkaan suunnittelema operaatio ei kuitenkaan onnistunut, sillä retkikunnan varustamisen oli kesken vielä vuoden 1609 syksyllä. Lisäksi ankaran kadon takia seudun verotuotot eivät riittäneet varusteiden hankkimiseen. Vuonna 1610 Behm hyökkäsi Kuolaan kuninkaan määräyksestä, mutta retki epäonnistui ja Kaarle IX määräsi Behmin vangittavaksi. Hämeen linnan linnapäällikkönä toiminut Eerik Hare alkoi hoitaa Pohjanmaan käskynhaltijan virkaa Behmin jälkeen. (Heikkinen 2004, 50–51.)

Kuningas Kaarle IX kuoli vuonna 1611 ja hallitsijaksi noussut Kustaa II Aadolf jatkoi kesken jäänyttä Kajaanin linnan rakentamishanketta. Kaarle IX:n aikana oli saatu aikaan muurit, vallihaudat ja paaluvastukset, mutta tehtävää oli silti vielä suuresti jäljellä ja tarve työvoimasta kasvoi. (Heikkinen 2004, 52.) Linnapäällikkö Haren aikana ammattimiehet, esimerkiksi tiilen-tekijät, kalkinpolttajat ja puusepät, olivat tarpeen (Heikkinen 2004, 55).

Linnasaaren ahtauden takia joenrannoilla linnan molemmin puolin oli myös puusta rakennettuja huoltorakennuksia, ja linnaa varten valmistui myös oma latokartano lähialueelle. Se oli maatila, josta linnan asukkaille saatiin sekä polttopuita että elintarvikkeita. (Flink 2010a.)

Merkittävä osa Kajaanin linnan huoneista ja rakennuksista saatiin valmiiksi vuoteen 1615 mennessä, ja vuoden 1616 paikkeilla linna oli asumiskelpoinen. Olosuhteet eivät silti liene olleen miellyttävät, sillä syksyisin ja talvisin ongelmana oli hyinen kosteus, joka nousi ympäröivästä joesta. Keväisin tulvien kuljettamat jäälautat saattoivat aiheuttaa vahinkoa puurakennuksille. (Heikkinen 2004, 56–57.)

Vuonna 1617 Ruotsi solmi rauhan Venäjän kanssa, joten Kajaanin linnalla ei enää ollut samaa merkitystä kuin Kaarle IX:n aikana. Linna oli kuitenkin melkein valmis, joten se päätettiin rakentaa loppuun saakka ja vuonna 1619 päättyi vihdoinkin linnan rakennustöiden ensimmäinen vaihe. (Heikkinen 2004, 57–58.)

4.2 Kajaanin linnan ulkonäkö ensimmäisen rakennusvaiheen päätyttyä

Kajaanin linnan ulkonäköä ensimmäisen rakennusvaiheen päätyttyä ei voida varmaksi tietää, koska tuolta ajalta ei ole säilynyt pohjapiirrosta tai kuvaa linnasta. Linna oli kuitenkin rakennettu selkeästi puolustustarkoitukseen: linnassa oli kaksi rundelia eli pyörötornia, jotka käsittivät puolustuksen ytimen. Pyörötorneissa oli monia kerroksia, joiden ampuma-aukot olivat tykkejä varten. Puolustuksen kannalta huomionarvoista olivat myös ylälinnan ulkonevat patterit. Saaren rantojen mukaisesti torneja yhdistivät kaksi yhdysmuuria ampuma-aukkoineen. Yhdysmuurit olivat pituudeltaan 38,6 metriä, korkeudeltaan 7–9,5 metriä ja paksuudeltaan 3–3,5 metriä. (Heikkinen 2004, 59.)

Saaren keskellä muurien suojassa oli linnanpiha, jossa oli seitsemän piientä, puusta rakennettua rakennusta. Linna oli rakennettu kaakkois-luoteissuuntaisesti, ja kaakkoiskulmassa olevan tornin sivuilla oli kaksi ulospäin suuntautunutta, piientä linnaketta. Muurin eteläisellä ja pohjoisella puolella oli portti. Lisäksi kaakkoistornissa on ollut salaportti. Kaksi puusiltaa yhdisti linnan mantereeseen, ja ne oli koristeltu pilareilla sekä puuveistoksilla. Siltojen linnanpuoleisissa päissä oli vipusillat, jotka voitiin tarvittaessa nostaa ylös. Pääportti oli linnan pohjoispuolella. (Heikkinen 2004, 59–60.)

4.3 Kajaanin linnan toinen rakennusvaihe

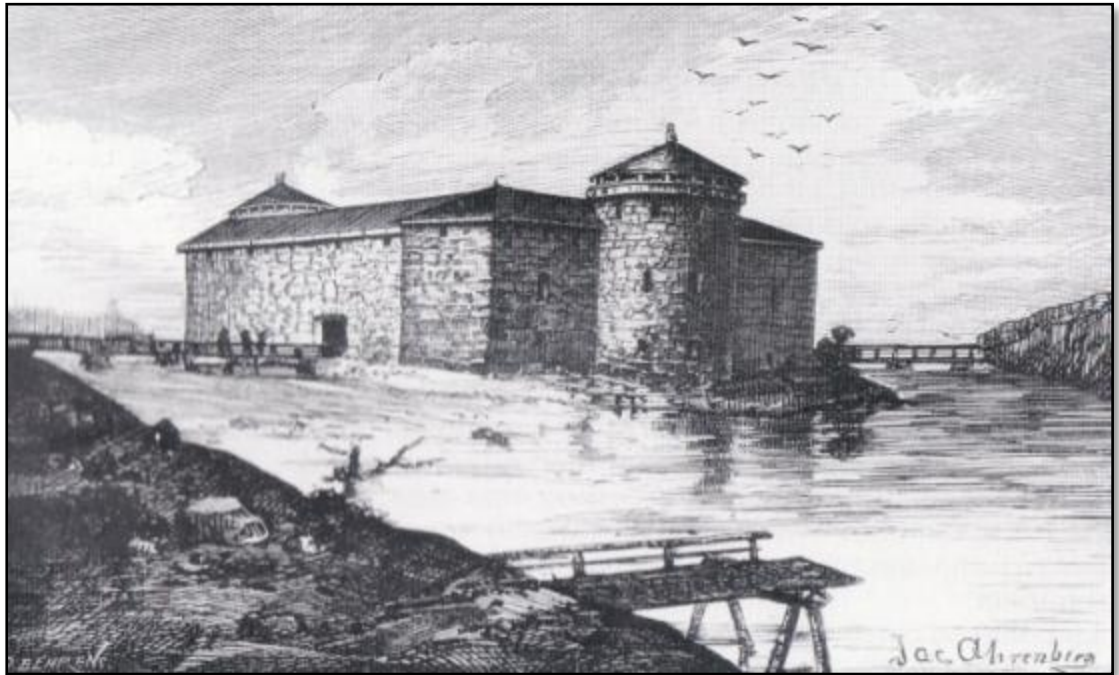
Kajaanin linnan kukoistuskausi koettiin 1600-luvun puolenvälin tienoilla, kun Ruotsin kuningatar Kristiina lahjoitti kreivi Pietari Brahelle Kajaanin vapaaherrakunnan läänityksenä (Heikkinen 2004, 86–87). Linnasta tuli vapaaherrakunnan keskus, ja lisäksi Pietari Brahe myönsi Kajaanille kaupunkioikeudet vuonna 1651 (Heikkinen 1989, 104).

Brahen suunnitelmiin kuului tehdä Kajaanista hänen vapaaherrakuntansa pääkaupunki, ja hän antoi myös määräyksen Kajaanin linnan parantamisesta. (Museovirasto 2008.)

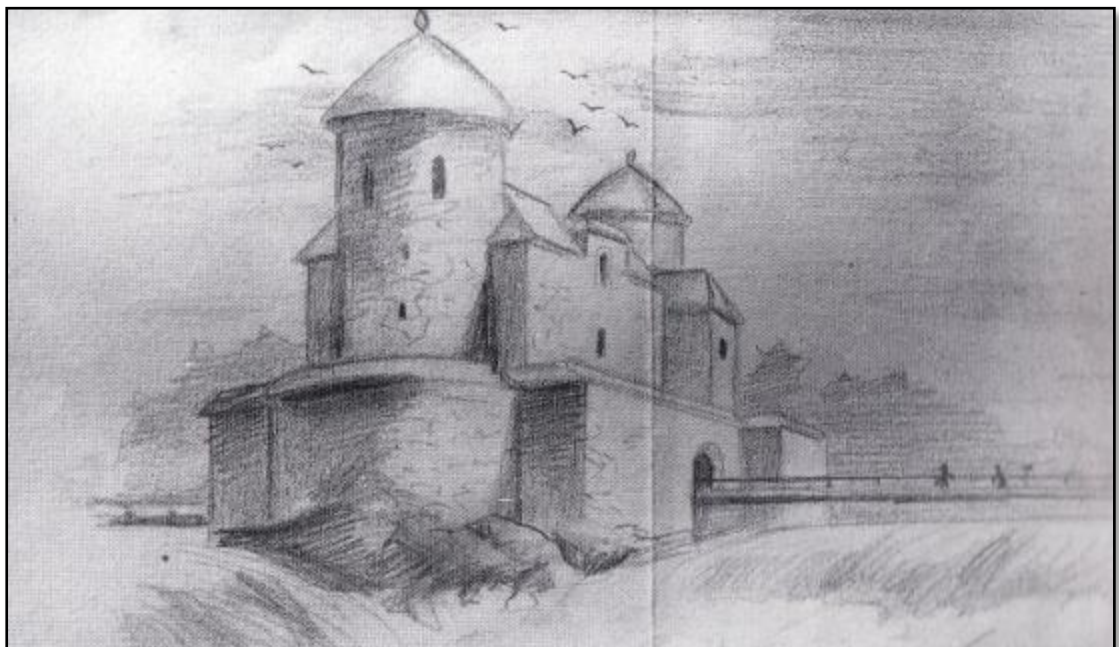
Kajaanin linna ei vastannut enää sen ajan sotilaallisia vaatimuksia ja oli korjausten tarpeessa. Hopmanniksi vuonna 1651 valittu Sakarias Palmbaum otti vastuun linnan korjauksista Pietari Brahen käskystä. Kajaanin linnan puiset osat korvattiin kivirakenteilla Brahen määräyksestä hänen huolestuttuaan Oulun rajusta tulipalosta vuonna 1652. (Heikkinen 2004, 92–93.)

Kajaanin linnan varahopmannina (1660-1664) sekä myöhemmin varsinaisena hopmannina (1665–1680) toimineen Samuel Långin ansiosta linnan molempia tykkitorneja korotettiin, jotta linnasta olisi helpompi vastata tuleen. Aiemmin pohjoispuolella sijainnut linnan pääsisäänkäynti siirrettiin Långin päätöksestä eteläisivulle vuonna 1663, jotta etelärannalle muodostuneen kaupungin asukkaat pääsisivät hätätilanteessa ripeästi linnaan turvaan. (Heikkinen 2004, 96–98.)

Vuonna 1664 alkoi pyörötornien ja holvien muuraus, ja tämä olikin rakentamisen hektisin vaihe: eteläinen muuri oli saatava valmiiksi, sillä linna olisi heikoilla ilman sitä hyökkäyksen yllättäessä. Eteläinen puoli sekä siinä oleva porttuholvi saatiin valmiiksi vuoden 1664 aikana, ja myös linnassa tehty ikkunoiden kunnostaminen alkoi olla loppusuoralla. Vuoden 1665 ke-sällä linnan rakennustyöt edistyivät edelleen: sisäpuoliset muurit kohotettiin samalle tasolle ulommaisten muurien kanssa ja 300 tukkia asetettiin holvien päälle katoksi. Multaa, tuohia, kalkkia ja tiiliä kului, kun rakennustyöt alkoivat viimein olla päätöksessä. Linnaa viimeisteltiin vielä vuoden 1666 kevään ja kesän aikana, jolloin mm. seinä kalkittiin ja siltoja korjattiin. Linnasaaren rantamille tehty paalutus valmistui vasta 1667, kokonaispituudeltaan se oli 240 metriä. Kesällä 1667 Kajaanin linna oli lopultakin valmis valtaviin ponnistelujen jälkeen. (Heikkinen 2004, 99–101.) Kuvat 13, 14 ja 15 esittelevät erilaisia tulkintoja siitä, miltä Kajaanin linna on aikoinaan näyttänyt.

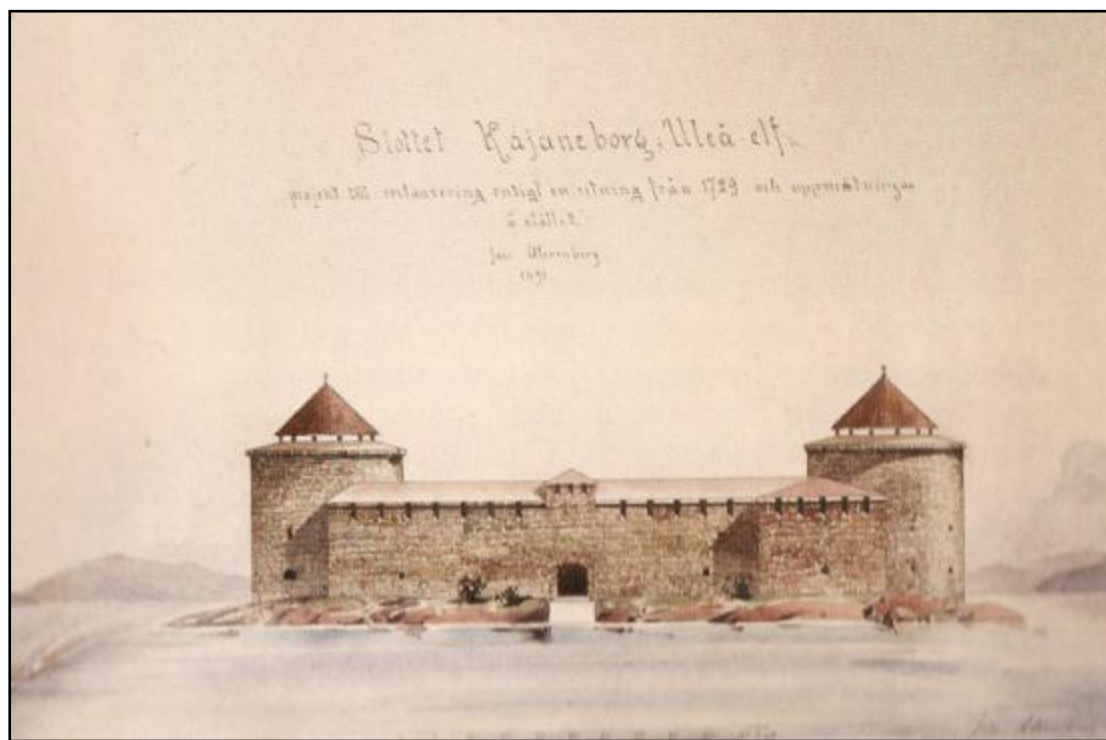

Kuva 13. Arkkitehti Jacob Ahrenbergin tulkinta Kajaanin linnasta noin vuodelta 1890 (Heikkinen 2004, 12). Kuva: Kainuun Museo.

Kuva 14. Tämä piirros on tehty Kajaanin kirkkoherran Lars Backmanin keräämien tietojen pohjalta vuonna 1734. Piirros on todennäköisesti tarkin kuvaus linnasta ennen sen räjäytystä,

mutta ei ole täysin luotettava, sillä Backman ei ollut Kajaanissa ennen linnan räjäytystä. (Heikkinen 2004, 148.) Kuva: Kainuun Museo.

Kuva 15. Jakob Ahrenbergin tulkinta Kajaanin linnan sivuprofilista Kajaanista päin kuvattuna (Heikkinen 2004, 64). Kuva: Kainuun Museo.

4.4 Kajaanin linnan tuhoutuminen

Kajaanin linna tuhoutui Suuren Pohjan sodan aikana, kun se oli lopulta antautunut viimeisenä linnakkeena (Opetushallitus 2010b). Suuri Pohjan sota ajoittui vuosille 1700–1721. Ruotsi, kuninkaanaan Kaarle XII, taisteli yhteen liittyneitä Venäjää, Puolaa ja Tanskaa vastaan. Vuonna 1713 Suomessa alkoi sodan vaihe, jota suomalaiset kutsuvat isoksivihaksi. Isonvihan aikana venäläiset miehittivät Suomen julmalla raakuudella ja perustivat Suomeen miehityshallintonsa. (Niukkanen & Heikkinen 2010.)

Linnan komendantina toimi tuolloin Juhana Henrik Fieandt, ja hänen alaisuudessaan oli vain vaivaiset 50 sotilasta. Jo aiemmin Kajaanin linnan antautumista vaatinut venäläinen kenraali Feodor Tshekin palasi vuoden 1716 tammikuussa takaisin Kajaaniin. Tällä kertaa hänel-

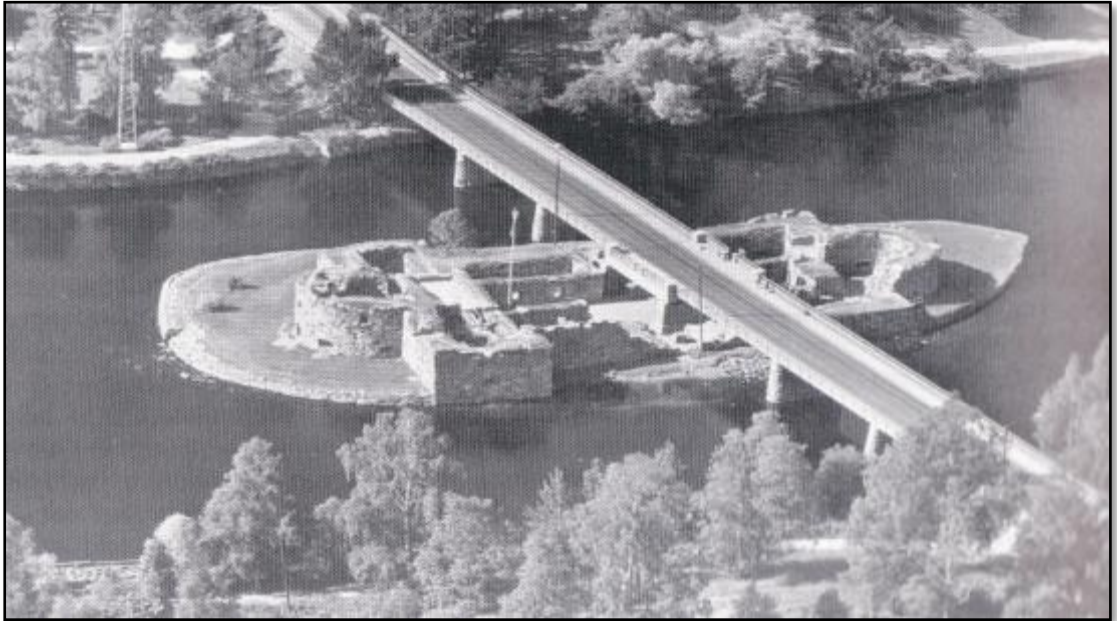
lä oli mukanaan noin 4000 sotilasta, jotka aloittivat linnan piirityksen. Tshekin vaatii linnan puolustajia antautumaan, mutta suomalaiset eivät antaneet periksi. Tykistön vahvistettua venäläisiä alkoi armoton tulitus, jonka Kajaanin linnan muurit ja tykkitornit kestivät kuitenkin hyvin. Tuleen myös vastattiin urheasti, mutta linnan ammusvarastot tyhjenivät nopeasti. (Heikkinen 2004, 136–137.)

Lähes viisi viikkoa meni, ja Kajaanin linnan väki piti tiukasti puoliaan vihollisia vastaan. Venäläisten miesylivoima alkoi kuitenkin painaa taistelussa enemmän. Linnaan ei saatu täydennyksiä, sotilaiden kunto alkoi heiketä unen puutteen takia ja lisäksi ruokavarat sekä polttopuut hupenivat. Sinnikäs komentaja Fieandt piti pintansa kauan, mutta viimein hänen oli taivuttava. Piirittäjät suostuivat antautumisehtoihin, joihin kuului mm. se, että linnassa oleva sotaväki saisi poistua täysissä varusteissa ja venäläiset saattaisivat varusväen lähemmäksi Ruotsin armeijaa. (Heikkinen 2004, 138–139.)

24.2.1716 molemmat osapuolet vannoiivat sopimuksen nimeen, ja rähjäntyneet sotilaat poistuivat Kajaanin linnasta. Venäläiset eivät kuitenkaan pitäneet sopimusta, vaan hyökkäsivät antautujien kimppuun ja veivät heidän komentopaikkaansa. Lopulta heidät kuljetettiin Turkuun, jossa papit pääsivät vapauteen, mutta muut joutuivat Moskovaan ja Siperiaankin asti. (Heikkinen 2004, 139–140.)

Venäläiset räjäyttivät lopulta Kajaanin linnan sinne jääneiden ruutitynnyreiden avulla. Osa ruutitynnyreistä levitettiin pitkin linnan käytäviä, mutta suurin osa tynnyreistä jäi ruutivarastoon, mikä mahdollisti suuren tuhon. Tarkka räjäytysaika ei ole tiedossa, mutta luultavasti se on tapahtunut helmi-maaliskuun vaihteessa vuonna 1716. Räjähdyksen aikaan saama tuho oli melkoinen, vaikkei ruudin määrä ja laatu olleet huikeita. Arviolta puolet molemmista pyörötorneista lensi taivaan tuuliin ja muurien yläosa levisi jokeen. Muuria kaatui paikoitellen jopa 18 metrin pituudelta ja kiviä lenteli suurelle alueelle. Ruutikellarin alue tuhoutui luonnollisesti eniten. Yksi keskeisistä aikakausista Kainuun alueen historiasta päättyi Kajaanin linnan räjäyttämiseen. (Heikkinen 2004, 141, 143–144.)

Kuvassa numero 16 on Kajaanin linnanraunioiden ilmavalokuva vuodelta 1980, ja siitä pystyy hyvin havainnoimaan linnan pohjarakenteen. Kuva numero 17 esittelee linnanraunioiden nykytilaa vuonna 2010.

Kuva 16. Linnanraunioiden ilmalokuva vuodelta 1980 (Heikkinen 2004, 182). Kuva: Kainuun Museo.

Kuva 17. Kajaanin linnanrauniot ja niiden yli kulkeva maantiesilta keskustan puolelta kuvattuna vuoden 2010 marraskuussa. Linnanraunioille menee kävelysilta ja sillan vieressä on opastetaulu.

5 KAJAANIN LINNAAN LIITTYVÄT TARINAT JA NIIDEN HYÖDYNTÄMINEN MATKAILUKÄYTÖSSÄ

Kajaanin linnaan tai linnanraunioihin liittyvät myös erilaiset tarinat. Tunnetuin näistä lienee tarina kultaisesta pukista, josta on puhuttu vuodesta 1990 lähtien. Lokakuussa 1990 Kajaaniin saapui nimittäin Ior Bock, joka oli työskennellyt oppaana Suomenlinnassa. Bock kertoi, että heidän perhesaagansa mukaan Kajaanin linnan raunioihin on kätkeyty kultainen pukki. (Heikkinen 2004, 181.)

5.1 Tarina kultaisesta pukista

Kultaisen pukin kertomus on tiivistetysti seuraavanlainen: ennen kristinuskon tuloa Suomeen muinaissuomalaiset viettivät omintakeista elämäänsä. Lemminkäisen temppeli Sipoon Gumbostrandissa toimi heidän pääpaikkanaan, johon jokainen sukupolvi toi kauneimmat tavaransa. Lemminkäisen temppelin mentyä kiinni vuonna 987 kolme kultaista pukkia jäi temppelin ulkopuolelle. Vuonna 1050 yksi pukeista ajautui pohjoiseen Seppo Ilmarisen ja Maija Ilmataren mukana, kun he pakenivat kristinuskoa Ukko Väinämöisen johdolla. Bockin suvussa kulkevan saagan mukaan Seppo Ilmarisesta tuli myöhemmin kuningas, ja hän toi yhden kultaisista pukkিপatsaista Kaarljaarlepuriin eli Kajaanin linnaan. Bockin suvun saagan mukaan Kajaanin linnan kaksi tornia olivat kuninkaan ja kuningattaren. Kajaanin linna ei kuitenkaan ollut kuninkaallinen linna, vaan ”pohjoinen siittämiskeskus”. Kristinuskon levittyä Suomeen linnankin asema alkoi horjua. Myöhemmin Suomen viimeiseksi kuningaspariksi sanotut Seppo Ilmarinen ja Maija Ilmatar kohtasivat Ruotsin korkea-arvoisen ylimyksen Birger -jaarlin Kajaanin linnassa. Ennen antautumistaan ja linnasta poistumistaan he piilottivat Linnasaaren syvimpään kaivoon mystisen kultaisen pukin lyijylaatikossa. (Heikkinen 2004, 181.)

Ior Bock tuotti kirjan nimeltä Bockin perheen saaga – Väinämöisen mytologia, joka julkaistiin vuonna 1996. Bockin perheellä viitataan nykyiseen Boxströmin sukuun. (Lehtinen 2010.) Ior Bock surmattiin 23.10.2010, joten hän ei koskaan päässyt kunnolla toteuttamaan haavettaan etsiä kultainen pukki Kajaanin linnan raunioista.

Ior Bock kävi tutustumassa Kajaanin linnanraunioihin vuonna 1990 ja kertoi tarinaansa myös paikalliselle lehdelle. Bock vaati myös tutkimuksia, jotta kultainen pukki saataisiin esille. Rauniolla oli jopa poliisivartio estämässä Bockin aikeet. Joulukuussa 1990 hänen sielunoverinsa eli Totuuden kaivajat aloittivat kaivamisen linnanraunioilla, vaikkei heillä ollut viranomaisten lupaa. Routainen maa ei kuitenkaan taipunut heille, ja pukki jäi löytymättä. (Heikkinen 2004, 181.)

Museoviraston Kajaanin linnasta kertovilla Internet-sivuilla kerrotaan, että kultaisen pukin tarina on saanut kannattajia eri puolilta maailmaa. Heidän pyyntöihinsä kaivaa pukki esiin ei Museovirasto ole suostunut, koska katsotaan, ettei pelkkä tarina ole riittävä peruste kaivausten aloittamiselle Kajaanin linnanrauniolla. Museoviraston tekemissä kaivauksissa Kajaanin linnan käyttöaikaisten kerrosten alapuolella on kerrottu löytyneen ainoastaan koskemattonta pohjamaata. (Flink 2010 b.)

Asiantuntijoiden mielestä Bockin tarina on pelkkää sepittelyä ja huomionhakuisuutta. Kultaisen pukin kohtalo nousi kuitenkin uudelleen esille vuonna 1996, kun Juha Javanainen, diplomi-insinööri ja mytologian harrastaja, kirjoitti Kainuun Sanomiin mietteitään puolustaen Bockin tarinoita. Bockin kertomukset herättivät huomiota jopa ulkomailla asti, sillä asiasta kiinnostuneet saksalaiset rahoittivat rovaniemeläisen Geo-Work Oy:n tekemät maatutkimukset raunioilla. Vuonna 2000 mittaukset uusittiin, ja niiden mukaan linnanraunioilta olisi-kin löytynyt käsittämättömän suuri esine noin neljän metrin syvyydestä aivan sillan alta. (Heikkinen 2004, 182.)

Vuonna 2006 Kajaanin linnassa tehtiin arkeologisia kaivauksia maatutkan havaittua vuonna 2001 kohdan, joka viittasi joko suureen metallitavaraan tai johonkin maanalaiseen rakenteeseen. Julkisuudessa havainto liitettiin Bockin perhesaagaan. Kaivauksissa löytyi kuitenkin sähkökaapeli, joka on luultavasti näkynyt tutkassa. (Ympäristöministeriö ja Museovirasto 2006.)

5.2 Kuinka kultaisen pukin tarinaa voisi hyödyntää matkailussa?

Olin kuullut kultaisen pukin tarinasta aiemmin, ja tutustuttuani paremmin tarinaan opinnäytetyötäni varten ajattelin, että siinä olisi matkailukäyttöön soveltuva tuote: aarteenetsintä. Kultaisen pukin tarina kiinnostaisi varmasti lapsia, joten he olisivat ensisijainen kohderyhmä.

Vaikka kultaisen pukin tarina on taruun verrattavissa oleva juttu, tuotteen tarkoituksena ole levittää mitään väärää tietoa Kajaanin linnasta lapsille. Tarina kuuluu yhtenä osana Kajaanin linnaan ja aarteenetsintä olisi seikkailullinen tuote lapsille.

Lokakuussa 2010 keskustelin Kajaani Infon toimistopäällikön Aila Vähämaan kanssa Kajaanin linnanraunioiden matkailukäytöstä. Häneltä sain paljon tietoa linnanraunioihin liittyvistä tapahtumista, joita on toteutettu aiempina vuosina ja myös Kajaanin matkailuoppaiden tarjoamista palveluista. (Vähämaa 2010.) Kajaanin matkailuoppaat ovat muun muassa toteuttaneet Linnan aarre –nimistä retkeä lapsille, mutta sen ideana ei ole kultaisen pukin tarina, kuten voisi luulla. Heidän vetämänsä retki pohjautuu ideaan Pietari Brahen vaimosta aikamatkalla. (Helo 2010.)

Idea 1. Aarteenetsintää lapsille – Kajaanin linnan muinainen aarre

Ikähaarukka tuotteessa olisi suurin piirtein viidestä vuodesta kymmeneen vuoteen saakka. Osallistujien täytyisi olla tarpeeksi vanhoja, jotta he ymmärtäisivät idean ja tarpeeksi nuoria, jotta tuote toimisi. Aarteenetsintä olisi suhteellisen lyhykestoinen, jotta mielenkiinto säilyisi. Sopiva osallistujien lukumäärä olisi noin neljästä kymmeneen henkilöön.

Erilaiset puvut ja muut rekvisiitat elävöittäisivät tarinan tunnelmaa. Vetäjällä ja muilla avustajilla tulisi olla vanhat puvut päällä, ja linnaa voitaisiin koristella esimerkiksi vanhoilla tavaroilla, kankailla yms. Myös lapsille voisi antaa jonkunlaista rekvisiittaa mukaan retkelle, esimerkiksi viitat tai päähineet.

Tuotteen pohjana olisi siis kultaisen pukin tarina, joka tarun mukaan on kätkeytyneenä Kajaanin linnaan lyijylaatikossa. Koska mitään oikeita kaivauksia Linnasaarella ei voi suorittaa, olisi itse aarre piilotettuna sopivaan koloon linnassa. Tuote alkaisi linnanraunioiden edustalta sinne vievän sillan edustalta, johon osallistuva ryhmä kokoontuisi tarvittaessa avustajan vetämänä.

Tällöin paikalle ilmestyisi vetäjänä ja ryhmän oppaana toimiva henkilö, esimerkiksi muinainen Pietari Brahe, joka aloittaisi kertomalla kultaisen pukin tarinan salaperäisesti ja mahdollisimman innostavasti.

Aartenetsinnän ja muiden lapsille kehitettävien matkailutuotteiden tulisi mielestäni olla ensisijaisesti hauskoja. Linnan historiasta voisi tiivistetysti kertoa elävästi ja mielenkiintoisesti tässä vaiheessa tarinasta kertomisen yhteydessä. Samalla kerrottaisiin myös, että vetäjälle on saapunut tieto, että lapsia on tiedetty odottaa paikan päälle, ja heille kaikille on nyt oma aarre kätkeytyneenä linnanraunioiden uumeniin.

Vetäjällä olisi alussa valmiina vanha paperi, joka olisi saapunut viestintuojan matkassa. Paperilla olisi linnan kuva ja monta rastilla merkittyä paikkaa linnan raunioilla. Idea olisi siinä, että aarteen kätkejä olisi unohtanut mihin oli aarteen lopulta piilottanut, kun oli ensin etsinyt sopivia mahdollisia paikkoja. Ryhmä lähtisi etsimään ja tutkimaan näitä paikkoja vetäjän johdolla, ja aarre olisi viimeisessä paikassa. Avustaja piilottaisi aarteen sinne loppuvaiheessa. Itse aarre voisi olla esimerkiksi pieni kirstu, jonka lapset saisivat itse avata, ja siellä olisi jokaiselle osallistujalle oma pieni pukki nimilappuinen. Pukit olisi askarreltu esimerkiksi oljista ja maalattu kullan hohtoiseksi. Lopuksi osallistujat saisivat vielä vanhahtavalla kielellä kirjoitetun diplomin osallistumisesta linnan aarteen etsintään.

6 KAJAANIN LINNANRAUNIOIDEN MATKAILUKÄYTÖN KEHITTÄMINEN

Vaikka Kajaanin linnanraunioita hyödynnetään muutamissa tapahtumissa, matkailukäyttö on kuitenkin pääasiassa matkailijoiden omatoimista tutustumista raunioihin. Kajaanin linnanrauniot ovat yksi Kajaanin suosituimmista matkailukohteista, joten niiden elävöittämistä tulisi parantaa huomattavasti erilaisten tapahtumien muodossa.

6.1 Kajaanin linnanraunioiden restaurointihankkeet

Kajaanin linnassa säilyi varuskunta 1790-luvulle saakka, mutta sittemmin muurit rapistuivat ajan kuluessa ja paikalliset hakivat jopa linnasta kiviä omien talojensa kivijalkoihin. Kajaanin linnan muureja on korjattu moneen eri otteeseen esimerkiksi 1800-luvun loppuvaiheessa sekä 1930- ja 1980-luvuilla. (Museovirasto 2008.)

Vuosina 2001–2008 Kajaanin linnanraunioilla toteutettiin restaurointihanke Kajaanin kaupungin aloitteesta. Hankkeen aikana Museovirasto korjasi muureja sekä selvitti linnan rakennushistoriaa suorittamalla arkeologisia kaivauksia ja arkistotutkimuksia. Kajaanin kaupunki kunnosti hankkeen aikana Rantapuistoa sekä rakennutti kävelysillan linnasaarelle. Uudet opasteet, restaurointiraportti ja verkkosivut toimivat myös matkailua edistävinä tekijöinä. (Flink 2010c.)

Kajaanin linnanraunioiden saavutettavuus parani hyvin näiden parannusten myötä. Matkailijat voivat nyt tutustua linnan vaiheisiin pääopasteen avulla, joka sijaitsee sillan mantereen puoleisessa päässä. Itse linnanraunioilla on toisessa kerroksessa opaste, josta voi katsoa 1660-luvulta peräisin olevan pohjapiirustuksen avulla, millaisia huoneita linnassa on aikoinaan ollut ja missä ne ovat sijainneet. Maantiesillan vitriineihin on toteutettu vaihtuva näyttely, jonka sisällön Kajaanin linnasta kiinnostuneet voivat halutessaan tulostaa Kajaanin linnasta kertovilta Internet-sivuilta. (Flink 2010d.)

Linnanraunioiden ja sitä ympäröivän jokimaiseman kunnostamisen tarkoituksena on edistää niiden käyttöä sekä matkakohteena että pienten tapahtumien näyttämönä. Kajaanin linnan-

raunioiden matkailueduksi voidaan lukea niiden hyvä sijainti Kajaanin keskustassa. (Museovirasto 2008.)

6.2 Kajaanin linnan silta

Siltayhteys Kajaaninjoen yli on aina ollut olemassa Kajaanin linnan kautta. Silta on aikoinaan sijainnut hyvin matalalla ja joutunut kevättulvien hajottamaksi. Kajaanin linnan raunioituttua vanhan sillan paikalle rakennettiin puusilta, joka oli entistä korkeampi. 1930-luvulla silta korvattiin betonisillalla, jota levennettiin 1970-luvulla. Kajaanin linnanrauniot ovat aina jääneet sillan alle. Ajoneuvoliikenteen kieltämisestä linnan sillalla on herännyt paljon keskustelua. Museoviraston (2008) mukaan Kajaanissa tehdään seuraavan kymmenen vuoden aikana konkreettisia ratkaisuja liikenteestä, joka kulkee Kajaaninjoen yli. (Museovirasto 2008.)

1970-luvun puolivälissä sillan kunnostusten yhteydessä alkoi paikallisten piirissä tulla ilmi ajatuksia, joiden mukaan linnan silta tuhosi linnanraunioiden ja Linnasaaren yhteisen, merkittävän kulttuurimaiseman. Jo tuolloin ehdotettiin sillan purkamista, sillä muitakin joen ylittäviä reittejä oli jo olemassa. (Heikkinen 2004, 160.)

Heikkinen pohtii kirjassaan Kajaanin linna paikallisten ja toisaalta ulkopaikkakuntalaisten sekä matkailijoiden mietteitä Kajaanin linnasta sekä sen yli menevästä sillasta. Hän tuo hyvin ilmi paikallisten kaksitahoisen suhtautumisen linnan siltaan: sitä on ajateltu pakollisena tekijänä Kajaanin sisäisen liikenteen näkökulmasta katsoen ja se on ollut olemassa niin kauan kuin itse linnakin. Toisaalta monien paikallisten mielestä silta alentaa historiallista muistomerkkiä. Muualta tuleville Kajaanin linnan surkea kunto on ihmetys. Heikkinen huomauttaa myös osuvasti, että paikalliset ovat jollain tapaa sokeita linnan näkymän suhteen monien vuosikymmenien kokemuksen takia. (Heikkinen 2004, 161–162.)

Opinnäytetyössäni olen käyttänyt myös lähteenä Suunnittelukeskus Oy:n ”Ajoneuvoliikenteen poistaminen Kajaanin linnanraunioilta ja korvaavien yhteyksien rakentaminen” - ympäristövaikutusten arviointiselostusta kesäkuulta 1999. Jo tuolloin on esitelty vaihtoehtoisia ratkaisuja Kajaaninjoen ylitykseen linnansillan sijaan. Vaihtoehtoisten reittien löytämisen tarvetta ja merkitystä on jo monta vuotta sitten perusteltu muun muassa seuraavilla syillä:

- linnanrauniot ovat muinaismuistolain mukainen suojelukohde
- jokivarsi on merkittävää kulttuurimaisema-aluetta
- silta ja sen kautta kulkeva liikenne vähentävät muistomerkin arvoa sekä haittaavat matkailukäyttöä, tutkimuksia ja restaurointikäyttöä
- kasvanut liikenne on vaaraksi kevyelle liikenteelle, joka kulkee myös sillan kautta.

Arviointiselostuksessa on pohdittu vaihtoehtoisten reittien ympäristövaikutuksia, niiden kohdistumista sekä sitä, millä tavoilla näitä vaikutuksia voidaan pienentää. (Suunnittelukeskus Oy 1999.)

Reijo Heikkinen on myös viitannut kyseiseen ympäristövaikutusten arviointiin kirjassaan Kajaanin linna. Heikkinen (2004, 160–161) toteaa, että vaikka arvioinnit tehtiin jo tuolloin, ovat uudet siltahankkeet toistaiseksi jääneet toteutumatta. Kruununpuodinsillan haitaksi arvioitiin sen nouseminen liian korkealle, ja Tullikallion paikkeille rakennettava sillan pohdittiin taas lisäävän Koivukosken jo valmiiksi paljon kuormitettua siltaa, joka valmistui vuonna 1960.

6.3 Kajaanin linnanraunioiden aiempi ja tämän hetkinen matkailukäyttö

Heikkinen viittaa kirjassaan Kajaanin linna teokseen nimeltä *Matkasuuntia Suomessa*, joka oli merkittävä matkailuopas 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa muiden vastaavien teosten määrän ollessa hyvin vähäinen. Oppaan kirjoittaja ei innostunut juurikaan Kajaanin linnanraunioista, eivätkä rähjäntyneet linnanrauniot olleet tuolloin muutenkaan suurten matkailijajoukkojen suosiossa. (Heikkinen 2004, 170.) Tosin samassa kirjassa Heikkinen mainitsee raunioiden olleen kajaanilaisten keskuudessa merkittävä kävelykohde juuri 1800-luvun lopulla, ja raunioille oli rakennettu myös kioski vuonna 1876 (Heikkinen 2004, 94). 1890-luvulla paikkeilla Kajaanin linnan kunto alkoi saada enemmän huomiota osakseen (Heikkinen 2004, 77).

Heikkinen kertoo, että 1800-luvulla Linnasaarella järjestettiin suuria juhlia ja tapahtumia. Ämmäkosken ja Koivukosken tervasalut avattiin vuonna 1846, jolloin pidettiin myös juhla-linen avajaistilaisuus. Linnanraunioille oli sytytetty tervatynnyreitä, jotka valaisivat syysiltaa. Vuonna 1901 juhlittiin Kajaanissa kaupungin perustamisen 250-vuotisjuhlaa, ja muiden juh-

lallisuuksien ohella linnanraunioilla paloi kokkoja ja linnansillalta ammuttiin raketteja. (Heikkinen 2004, 190–191.)

Vuonna 1906 juhlittiin ympäri Suomea J.V. Snellmanin syntymän 100-vuotisjuhlaa, ja Kajaanin linnanraunioilla toteutettiin paikallisten toimesta pukunäytös. Näytös oli historian aihepiiristä ja siinä nähtiinkin monia historiallisia hahmoja, muun muassa Väinämöinen. (Heikkinen 2004, 58.)

Linnansilta on aikaisemmin ollut nuorten suosittu kohtaamispaikka. Ennen sotia nuoret kerääntyivät ajanviettopaikkojen puutteessa sillan luokse toisiaan tapaamaan, ja etevän hanurinsoitajan sattuessa paikalle alkoivat nuoret usein tanssiin. Silta on toiminut myös historiallisten tapahtumien tapahtumapaikkana, esimerkiksi vuonna 1921. Tuolloin Kajaani sai vierakseen presidentti K.J. Ståhlbergin ja linnan sillalle rakennettiin komea juhlaportti, jossa oli esillä niin kaupunginvaakunaa kuin Suomen lippu. (Heikkinen 2004, 159, 175.)

Linnan juhluvuotena 2004 järjestettiin Kajaanin linna 400 vuotta-tapahtuma 21.8.2004. Tällöin linnanraunioilla oli meneillään kunnostustyöt Kajaanin kaupungin ja Museoviraston yhteistyönä ja toiveina oli myös raunioiden kehittäminen matkailukohteena sekä erilaisten kulttuuritapahtumien näyttämönä. Kajaanin kaupunki oli myös kehitystyön kautta mukana CULTMARK – Cultural Heritage, Local Identity and Place Marketing for Sustainable Development -hankkeessa, joka oli Euroopan Unionin hanke. Tämän hankkeen yhteydessä linnaa kehitettiin ja pohdittiin matkailullisesta näkökulmasta.

Hankkeen puolesta Kainuun Museon johtaja Antti Mäkinen toteutti Kajaanin linna 400 vuotta -tapahtuman yhteydessä asiakastyytyväisyyskyselyn. Häneltä sain kyseistä aineistoa tutkittavaksi ja hyödynnettäväksi opinnäytetyössäni. Kyselyyn vastasi 37 henkilöä. Tapahtumassa olleilta kysyttiin, millaista ohjelmaa he tulevaisuudessa haluaisivat linnanraunioille. Eniten toivottiin konsertteja, näytelmiä, tanssiesityksiä sekä esitelmiä historiasta. Myös työnäytökset, runoesitykset, kilpailut ja markkinakojut saivat kannatusta. Avoimissa ehdotuksissa esille nousivat siltaruokailu, picnic, syötävää ja juotavaa, ohjelmaa lapsille sekä arkeologia. Kävijöiltä kysyttiin myös, pitäisikö raunioilla tulevaisuudessa järjestää vuodessa joko yksi iso tapahtuma vai monta pientä tapahtumaa. 23 vastaajaa oli monen pienen tapahtuman kannalla, ja muut yhden ison tapahtuman puolella. (Kainuun Museo 2004a.);(Kainuun Museo 2004b.)

Kajaanin Runoviikon 2.–6.7.2004 yhteydessä linnanraunioilla toteutettiin inkvisitio-aiheinen näytelmä nimeltä Tunnustuksia. Linnanpihan itäpääty oli näyttämön paikkana ja katsomo oli osittain rakennettu sillan alle. (Kainuun Museo 2004c.) Kajaanin kaupunginteatterin Sissilinnassa esitettiin myös Routa-ryhmän tanssiteos Kivien kätkemä 23.–26.9.2004, joka valmistui linnan 400-vuotisjuhlavuoden kunniaksi (Kainuun Museo 2004d). Routa-ryhmä on avoin nykytanssin tuotantoryhmä, joka toteuttaa omaleimaista tanssia ja on myös palkittu Kansallisteatterin Tanssin maineteko -palkinnolla (Routa 2010).

Myös näistä kahdesta tapahtumasta toteutettiin kävijäkyselyt Antti Mäkisen toimesta. Tunnustuksia-esityksen avoimissa kommentteissa muun muassa pidettiin linnanraunioita erinomaisen esityspaikkana ja toivottiin lisää esityksiä. Routa-ryhmän tanssi-illoissa kävijöiltä tiedusteltiin, kuinka linnan historiaa sekä linnanraunioita pitäisi tehdä tunnetuksi. Eniten ehdotettiin erilaisten tapahtumien järjestämistä linnanraunioilla. (Kainuun Museo 2004c.);(Kainuun Museo 2004e.)

Kekri - Kajaanin karnevaali – tapahtuma, joka juhlistaa vanhaa sadonkorjuuperinnettä, on myös viime vuosina järjestetty pääasiassa linnanraunioilla. Tapahtuman sydän eli kekripukki tuodaan pyhäinpäivän aikaan kaupunkiin ja poltetaan juhlallisoin menoin kekrijuhlassa. Tapahtuman tuottajana toimii kulttuuriosuuskunta G-voima ja muita toimijoita ovat Routa-ryhmä, Royal Sound Design ja Tipasojan kyläyhdistys. (G-voima 2010.) Tänä vuonna 2010 juhlassa kuultava musiikki kytkeytyy luontoon ja tanssin tuleen. Kajaanin Tanssin tanssijoita on myös juhlassa mukana, ja myöhemmin illalla järjestetään vielä maksullinen Kekri-konsertti. Kekri-juhla on kerännyt runsaasti yleisöä viime vuosina. (Kainuun Sanomat 2010.)

Linnanraunioilla on myös järjestetty itsenäisyyspäivänä kynttilätapahtuma, jossa linnanraunioille on viety lukuisia kynttilöitä loistamaan juhlan kunniaksi. Viime vuosina tapahtuma on kuitenkin hiipunut. (Vähämaa 2010.)

Linnanraunioiden matkailukäyttöön kuuluu oleellisesti Kajaanin matkailuoppaiden tarjoamat palvelut. Heillä on esimerkiksi Kajaanin linna-retki, jossa muun muassa tutustutaan raunioihin ja linnan historiaan. Kajaanin matkailuoppaat ovat myös saaneet Kainuun kulttuurirahastolta avustuksen rooli-/draamaopastusten valmistelemista varten. Opastusten on suunniteltu valmistuvan Kajaanin kaupungin 360-vuotisjuhlavuoden ja Kajaanin matkailuoppaat ry:n 35-vuotisjuhlavuoden kunniaksi vuodelle 2011. Hankkeen nimi on Tuokiokuvia Kajaanin histo-

riasta ja suunnitelmissa on muun muassa pienoisenäytelmiä ja opastuksia Kajaanin linnanraunioille Pietarin päivän tapahtuman yhteyteen. (Latipää 2010.)

Kajaanin matkailuoppaat järjestävät myös kesäisin muun muassa eri teemoilla toteutettavia kävelykierroksia. Kesällä 2010 järjestettiin Linnan kierros kreivin ja rouvan johdolla kävelykierros, jossa tutustuttiin linnan historiaan. (Kajaanin kaupunki 2010a.) Osallistujia tällä kierroksella oli 30 henkilöä (Latipää 2010).

Kuva 18. Linnan kierros kreivin ja rouvan johdolla kesällä 2010. Kuva: Aila Latipää.

6.4 Kajaanin keskustan kehittämisen hanke 2010–2011

Aiemmin mainituksi konkreettiseksi ratkaisuksi tai ehdotukseksi Kajaaninjoen ylittävän liikenteen suhteen voidaan lukea tällä hetkellä käynnissä oleva Kajaanin keskustan kehittämi-

sen hanke. Kajaanin keskustan kehittämisen hanke lähti liikkeelle Kajaanin kaupungin toimesta. Aiempi laaja kehittäminen oli osa valtakunnallista Parempi Kaupunkikeskusta-ohjelmaa, joka toteutettiin 1990- ja 2000-luvun vaihteessa, jolloin muun muassa Raatihuoneentoria kunnostettiin. Kajaanin kaupunkikeskustayhdistys ry eli Kakery ry toimii jälleen keskustan yritysten yhteistyöorganisaationa tässä uudessa hankkeessa. (Kajaanin kaupunki 2009.)

Kajaanin keskustan kehittämisen hanke on kaksivuotinen (2010-2011) ja se on käynnistynyt huhtikuussa 2010. Hanke toteutetaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä ja sen tavoitteena on synnyttää yleissuunnitelma Kajaanin ydinkeskustan alueelle, joka kattaa myös jokirannat. Yleissuunnitelman ensisijaiset osa-alueet koostuvat.

- 1.) katualueiden yleissuunnittelusta, joka keskittyy kävelyalueen laajentamiseen sekä kevyen liikenteen olosuhteiden sekä katuympäristön kehittämiseen
- 2.) keskustan pysäköintijärjestelyjen ideoinnista
- 3.) Kruununpuodinmäen sillan tavoitteiden määrittelystä sekä sillan yleissuunnittelusta.

Näiden lisäksi hankkeessa tuotetaan muun muassa strateginen ohjelma keskustan kehittämiseen. (Kajaanin kaupunki 2010b.)

Kajaanin ydinkeskusta, jokilaakso sekä asuinkorttelit ovat tällä hetkellä toiminnallisesti eristäytyneitä toisistaan. Eräänä tavoitteena on kehittää toiminnallista monipuolisuutta ja eri osien alueiden toisiinsa lomittumista, jotta tapahtuisi alueiden yhdentymistä kokonaisuudeksi. (Wsp Finland Oy – Kajaanin kaupunki 2010).

Kajaanin ydinkeskustan liittymisestä kaupunkiin järjestettiin työpaja projektiryhmälle, ja tulosten yhteenvedossa todetaan, että Kajaanin linnanrauniot ja rantapuisto tahdotaan kohottaa ensisijaiseksi ja merkittäväksi keskustan osa-alueeksi. Jokainen pienryhmä mielsi linnansillan tulevaisuudessa kevyen liikenteen käytössä olevaksi sillaksi, kun Kruununpuodinsilta olisi valmistunut ja raskaamman liikenteen käytössä. (Kajaanin kaupunki 2010c.)

Linnanraunioiden yli kulkevasta sillasta todetaan, että sen maantiemäisyys ja mittasuhteet laskevat paikan arvoa, kuten tekee etenkin ajoneuvoliikenne sillalla. Silti väitetään, että on olemassa kajaanilaisia, joiden mielestä kulkeminen keskustaan linnan sillan kautta on merki-

tyksellistä ja luo identiteettiä. Katuyhteyttä linnan yli perustellaan sillä, että se on ”rakenteena vanhaa perua” ja siinä mielessä se pitäisi säilyttää ja hyödyntää kevyen liikenteen käyttöön. (Wsp Finland Oy – Kajaanin kaupunki 2010). Ymmärrän sen, että siinä on historiallista perinnettä, koska linnan kautta on aina mennyt silta. En kuitenkaan ymmärrä, kuinka joku voisi väittää nimenomaan linnan sillan yli kulkemisen merkittäväksi tapahtumaksi omalle identiteetilleen. Eikö tulisi lähteä liikkeelle siitä, että raunioille annettaisiin niiden ansaitsema arvostus?

Kajaanin linnan ja oman opinnäytetyöni kannalta keskeisin näkökulma keskustan kehittämisen hankkeessa on Kruununpuodinmäen silta, joka toteutuessaan sijoittuisi myös jokimaisemaan, kaupunkikeskustasta katsoen linnan vasemmalla puolelle Ämmäkosken voimalantaakse. Linnansillan kohtalo on ollut taas pohdinnoissa keskustan kehittämisen hankkeessakin, mutta tulevaisuudessa nähdään, jäisikö silta Kruununpuodinsillan toteutuessa kevyen liikenteen käyttöön vai purettaisiinko se.

Keskustan kehittämisen hankkeen lähtöselvitysraportissa on tavoitteena, että linnansilta säilyy kevyen liikenteen käytössä tai kävelykatuna. Raportissa on kuitenkin mainittu, että otetaan selvää myös linnansillan purkamisesta ja uuden sillan rakentamisesta linnan pihan tasoon. (Wsp Finland Oy – Kajaanin kaupunki 2010).

Kajaanin kaupunki on laatinut myös luonnoksia kevyen liikenteen sillasta, joka ylittäisi joen keskustaan Kynänpäänniemen kohdalla. Haasteena sillan rakentamisessa ovat korkeuserot sekä sillan sovittaminen maisemaan, joka on kulttuurihistoriallisesti arvokasta. Positiivisia asioita Kynänpäänniemen sillassa olisi luonnollisesti kevyen liikenteen väylä joen yli, matkailu sekä sillan hyödyntäminen virkistyskäytössä. Silta olisi toteutuessaan melko lyhyt, ja se edistäisi myös jokilaakson kehittymistä. (Wsp Finland Oy – Kajaanin kaupunki 2010). Kynänpäänniemi sijaitsee kaupunkikeskustasta katsoen linnanraunioiden oikealla puolella, ja on myös suosittu virkistäytymisalue etenkin kesällä. Kruununpuodinsilta tulisi myös arvokkaaseen kulttuurimaisemaan, mutta mielestäni laadukkaasti tehtyinä molemmat lopulta kohottaisivat jokimaiseman arvoa ja parantaisivat joenvarren hyödyntämistä virkistys- ja matkailukäytössä.

Lähtöselvitysraportissa mainitaan vielä, että jokilaakson puistokokonaisuudella on kulttuurihistoriallista arvoa. Paikallisten, matkailun ja tapahtumien näkökulmasta katsottuna siinä on merkittävää potentiaalia kehittämiseen. (Wsp Finland Oy – Kajaanin kaupunki 2010.)

6.5 Kajaanin linnanraunioiden matkailukäytön kehittämismahdollisuudet

Kainuun Museon johtajan Antti Mäkisen toteuttamista asiakastyytyväisyyskyselyistä (Kajaanin linna 400 vuotta-tapahtuma ja Tunnustuksia-näytelmä) voi päätellä, että Kajaanin linnanrauniot ovat hyvä ellei loistava paikka pitää erilaisia esityksiä. Vaikka kyselyyn vastaajien lukumäärä ei ole suuri, vastauksista voi silti havaita positiivisen asenteen linnanraunioista erilaisten esitysten tapahtumapaikkana. Kajaanilaisten kanssa eri yhteyksissä keskusteltuani olen myös huomannut sen, että monella on erittäin hyviä ideoita linnanraunioiden matkailun kehittämisen sekä sen arvostuksen nostamisen suhteen.

Kajaanissa on vahvaa osaamista niin kulttuurin kuin matkailunkin saralla. Erilaisten toimijoiden yhteistyönä Kajaanin linnanraunioista ja koko jokialueesta voitaisiin kehittää vetovoimainen matkailukohde. Mielestäni olisi hyvä järjestää esimerkiksi kaikille ihmisille avoin työpaja, jossa eri toimijat voisivat ryhtyä yhdessä tuumin parantamaan linnanraunioita. Matkailuyrittäjät, kulttuuritoimijat, kainuulaiset yritykset sekä paikalliset ihmiset tulisi saada samankatons alle, jolloin voitaisiin kehittää toimiva verkosto linnanraunioiden matkailukäytön parantamiseen. Osaavia ihmisiä varmasti löytyy, ja myös innokkaita apulaisia eri tehtäviin. Esimerkiksi menneen kesän Kalevan Kisat ja Vihreät Näytöt olivat hyviä osoituksia kainuulaisesta yhteishengestä ja tarmokkuudesta.

6.5.1 Huomioon otettavia asioita

Matkailutuotteeseen vaikuttaa useita eri tekijöitä, esimerkiksi idea, markkinatilanne, lainsäädäntö ja määräykset, suunnitteluprosessi, yrityksen resurssit, yrityksen tai yrittäjän liikeidea sekä asiakkaiden tarpeet. Asiakkaan näkökulmasta hyvän tuotteen tunnusmerkkejä ovat muun muassa vaivaton saavutettavuus ja positiivinen muistikokemus. (Verhelä & Lackman 2003, 73–75.)

Näiden lisäksi pohdin muutamia muita asioita, jotka olisi syytä ottaa huomioon Kajaanin linnanraunioiden matkailukäytön parantamisessa erilaisten ideoiden avulla. Turvallisuus on ensisijaisen tärkeä asia matkailutuotteessa, ja sen tulisi olla huippuluokkaa. Linnanrauniot voi olla vaarallinen paikka järjestää tapahtumia, sillä se sijaitsee keskellä jokea. Sateen jälkeen ki-

vet voivat olla liukkaita, ja aina on olemassa riski kompastua. Etenkin lasten kanssa ei voi olla koskaan liian varovainen, ja heitä pitäisi opastaa liikkumaan siten, että minimoidaan tapaturmien riski. Turvallisuuteen kuuluu myös osana se, että tapahtuman vetäjiä on tarpeeksi monta huomioiden osallistujien lukumäärä, etenkin lapsille suunnatuissa palveluissa. Riskikartoitus ja turvallisuussuunnitelma tulisi tehdä jokaiseen tuotteeseen, jotta vaaroihin osattaisiin varautua mahdollisimman hyvin. Turvallisuuteen kuuluu myös vakuutukset, jotka täytyisi olla kunnossa tapahtumien järjestämisessä. Kielitaito ja asiantuntevat työntekijät ovat myös tärkeitä asioita matkailupalveluissa.

Matkailutuotteiden suunnittelussa ja kehittämisessä on monta eri vaihetta. Jokaisessa vaiheessa on monta eri vaihtoehtoa sille, kuinka asiat tehdään ja kenen kanssa halutaan mahdollisesti toimia yhteistyössä. (Verhelä & Lackman 2003, 76.) Opinnäytetyössäni keskityin ainoastaan matkailutuotteen suunnittelun ja kehittämisen ensimmäiseen vaiheeseen eli ideointiin jo opinnäytetyön rajoittavan laajuuden takia (15 op).

Ideoinnissa tärkeää on se, että asiakkaiden tarpeet ovat uusien tuotteiden ja palvelujen kehittämisen perustana. Uusien ideoiden tulisi myös perustua liikeideaan, joka yrityksellä tai yrittäjällä on jo entuudestaan tai sitten täydentää sitä sopivalla tavalla. (Verhelä & Lackman 2003, 76–77.) Kajaanin linnanraunioiden matkailukäyttöä on pohdittu jo pitkään eri yhteyksissä. Sopivien tuottajien avulla raunioiden matkailukäyttö voisi virkistyä paljon. Kajaanissa ei ole kuitenkaan valtavasti tapahtumia, joten uusille ideoille olisi varmasti tilaa ja mielenkiintoa. Asiakkaiden toiveista saa jonkunlaista viitettä Kainuun Museon tuottamista asiakastyytyväisyyskyselyistä, mutta tämän opinnäytetyön pohjalta voisi kehkeytyä esimerkiksi edellä mainitsemani työpaja, jossa matkailu- ja kulttuuritoimijat, muut kainuulaiset yritykset sekä paikalliset ihmiset voisivat yhdistyä ja verkostoitua. Linnanrauniota voitaisiin myös hyödyntää entistä paremmin jo olemassa olevien tapahtumien yhteydessä, esimerkiksi Kajaanin Runoviikko.

Ideoinnin jälkeen on vuorossa tuotteistaminen, jossa idea muunnetaan aidoksi tuotteeksi. Tuotteen testauksessa sen toimivuutta kokeillaan ja tehdään myös dokumentointia. Hinnoittelussa lasketaan tuotteella kannattavuuslaskelma, josta selviää hinta, jolla tuotetta on kannattavaa tuottaa. Markkinointi ja myynti ovat keskeisiä asioita matkailutuotteen kehittämisessä. Tuotteita tehdään ensin tunnetuksi sekä asiakkaille että jälleenmyyjille, jonka jälkeen niitä myydään. Toteuttamisessa tapahtuu tuotteen tai palvelun varsinainen suorittaminen asiakkaiden kanssa. Palaute ja kehittäminen tapahtuvat matkailutuotteen suunnittelun ja kehittämisen

viimeisessä vaiheessa, jolloin tuotteesta hankitaan palautetta sekä yhteistyökumppaneilta että asiakkailta. Palautteen hyödyntäminen tuotteen kehittämisessä on oleellinen osa tuotteen parantamista. (Verhelä & Lackman 2003, 76.)

Tältä pohjalta voisi hyvinkin lähteä toteuttamaan erilaisten ideoiden kehittämistä Kajaanin linnanraunioiden matkailukäytön parantamiseksi. Tuotteen pitäisi luonnollisesti pystyä tuottamaan voittoa, ja lisäksi tulisi pyrkiä ympärivuotiseen toimintaan. Linnanraunioiden matkailukäytössä omat ideani painottuvat kesään ja syksyyn. Talvella linnanrauniot ovat vaarallimmillaan, ja keväällä siellä on melkoisen kosteaa. Talvisin voi toki myös järjestää erilaisia tapahtumia, mutta niissä turvallisuuteen tulee kiinnittää erityisen paljon huomiota. Markkinoinnissa ja myynnissä tulisi huomioida nykypäivän trendit, esimerkiksi sosiaalisen median käyttö, jonka avulla voidaan saavuttaa laaja kuulijakunta. Myynti tulisi toteuttaa siten, että se olisi mahdollisimman vaivaton tapahtuma asiakkaalle. Kenties tulevaisuudessa tapahtumiin voisi hyödyntää Internet-pohjaista myyntikanavaa.

Tapahtumat vaativat myös taloudellista panostusta, ja siinäkin mielessä eri toimijoiden verkosto olisi hyvä, koska silloin kustannuksia saataisiin jaettua. Taloudelliset resurssit on varmasti se seikka, joka eniten jarruttaa Kajaanin linnanraunioiden matkailukäytön parantamista. Ympäristöystävällisyys on yksi matkailutuotteen nykypäivän vaatimuksista, ja siihen tulisi myös panostaa. Se, kuinka jokivarren maisema mahdollisesti muuttuisi siltahankkeiden takia, täytyisi myös ottaa huomioon tuotteissa. Kynäspäänniemeen mahdollisesti tulevaa siltaa voisi ainakin hyödyntää matkailukäytössä. Mielestäni kaikkia toimintoja ei tulisi ajatella aina juuri itse linnanraunioille, vaan tapahtumia ja eri toimintoja pitäisi järjestää ympäri jokivarretta, ja linnanrauniot olisivat elävä keskus. Eri paikoissa voitaisiin kuitenkin mainostaa linnan liittyviä tapahtumia, ja tapahtumille tulisi keksiä myös mieleen jäävät nimet.

Yleisesti ajatellen jokaisessa tapahtumassa tulisi panostaa kunnolliseen rekvisiittaan, koristeiluun, puvustukseen ja valaistukseen, jotta ihmisten mielikuvitus saisi enemmän ”ärsykeitä” ja kokemuksesta tulisi elävämpi. Näissä voitaisiin hyödyntää paikallisten osaajien kädentaitoja ja tuotteita.

Myös erilaiset oheistoiminnot, esimerkiksi ruoan ja juomien myynti ja tarjoilu, tulisi järjestää joko linnanraunioille tai jokirantaan. Yhteistyö ravintola Siriuksen kanssa voisi olla toimiva kokonaisuus jo sen sijainnin ansiosta jokirannassa linnan lähellä. Heillä on myös ravintolan

alakerrassa kellariravintola nimeltä Kellaritupa, joka pohjautuu tarinaan Kajaanin linnan upseereista, jotka pitivät aikoinaan kapakkaa joentörmällä (Ravintola Sirius 2010).

Mielestäni raunioille voisi myös ajatella rakennettavaksi eri tapahtumien yhteyteen pienen, kevytrakenteisen Linnakahvilan. Linnakahvila olisi vanhahtava, mystinen paikka, joka henkisi linnan historiaa. Sopivia paikkoja Linnakahvilalle olisivat esimerkiksi itäinen tai läntinen tykkitorni.

Kuva 19. Vasemmalla Kajaanin linnanraunioiden läntinen tykkitorni ja oikealla itäinen tykkitorni.

Myös Kynäspäänniemi olisi hieno paikka pienelle Linnakahvilalle, jos kevytrakenteisen kahvilan rakentaminen raunioille ei olisi mahdollista. Eri tilaisuuksia ajatellen Linnakahvilaan voisi myös järjestää esimerkiksi tapahtumiin ilmoittautumisen tai niistä informoinnin. Jokirantaan olisi myös tarpeellista saada lisää penkkejä.

Kahvilatoimintoja ja ylipäätään ruoka- ja juomatarjoiluja mietittäessä on otettava huomioon paitsi Museoviraston suostumus, myös asianmukaiset luvat ja hygienia-asiat. Elintarviketurvallisuusviraston Eviran sivuilta löytyy runsaasti tietoa esimerkiksi juuri tilapäiseen elintarvik-

keiden myyntiin liittyvistä menettelyistä. Tilapäisen elintarvikemyyntiin liittyvät seikat ovat huomattavasti helpompia kuin esimerkiksi säännöllisessä ulkomyyntissä. (Evira 2010.)

Lussituvalla eli sulunvartijan mökissä tervakanavan vieressä on toki kesäisin avoinna oleva kahvila, joka ainakin kesällä 2010 oli Kajaanin Perhokerhon pitämä. Se liittyy kuitenkin kiinteästi tervaperinteeseen, joten linnaa ei kannattaisi suoraan yhdistää siihen. Erilainen yhteistoiminta olisi kuitenkin hyvä esimerkiksi juuri tapahtumien yhteydessä.

6.5.2 Toteutettavissa olevat ideat

Lapsille tarkoitetut tuotteet

Aiemmin esittelin lapsille tarkoitetun tuotteen Kajaanin linnan muinainen aarre. Lisäksi olen ideoinut lapsille muutamia muita tuotteita, joita voisi toteuttaa yksittäin tai osana suurempaa tapahtumaa. Olen koonnut joidenkin ideoiden yhteyteen mahdollisia toimijoita esimerkeiksi, mutta ideana on saada tulevaisuudessa verkosto, josta löytyisi sopivat toimijat eri tapahtumiin.

Idea 2. Historia-aiheisia näytelmiä lapsille

Linnanraunioilla voisi järjestää pieniä historiallisia näytelmiä, joihin lapset voisivat myös osallistua. Heidän apuaan tarvittaisiin aina joissain tehtävissä, eli näytelmissä olisi vuorovaikutusta yleisön ja näyttelijöiden välillä. Osallistumalla tehtävien ratkomiseen lapset pääsisivät osaksi tapahtumaa. Aiheina voisi olla esimerkiksi linnan historia ja sen tapahtumat. Kuuluisan linnan vangin Johannes Messeniuksen tarinaa voisi myös elävöittää.

Linnan yli menevä silta rajoittaa katsomon sijoittamista keskustan puoleiselle puistoalueelle. Näkyvyyden takia linnanraunioiden hyödyntäminen esityksessä keskittyisi tällöin oikeastaan vain toiseen pätyyn, eli itäiseen. Näytelmän voisi toteuttaa kuitenkin linnanraunioiden sisällä, ja sinne voitaisiin rakentaa myös katsomo. Vuonna 2004 Runoviikolla pidettiin näytelmä linnapihan itäpäädyssä ja katsomo oli osittain sillan alla. Linnanpihalla on runsaasti tilaa järjestää esimerkiksi pienimuotoisia näytelmiä ja konsertteja. Linnan silta taas katsomon paikana ei ole toimiva näytelmässä.

Kuva 20. Linnanpihan itäinen pääty kuvan takaosassa.

Kuva 21. Linnanpiha on suhteellisen laaja-alainen paikka järjestää erilaisia pienimuotoisia tapahtumia.

Jos linnansilta ei tulevaisuudessa olisikaan, lisäisi se linnasaaren pinta-alan hyödyntämistä. Yleisölle voitaisiin rakentaa tällöin katsomo esimerkiksi keskustan puoleiselle joenrannalle. Tällöin voisi myös panostaa paremmin erilaisiin yllätysmomentteihin, jotka olisivat hieno lisä näytelmiin. Joku näytelmän henkilö voisi esimerkiksi saapua joelta soutaen veneellä tai vaikka ratsastaen pitkin rantapuiston polkua.

Mahdollisia toimijoita: Kajaanin Harrastajateatteri ja paikalliset ihmiset.

Aika: kesä, syksy.

Idea 3. Lastenteatteria linnassa

Lasten teatteria voisi toteuttaa samalla tyylillä kuin näytelmiäkin. Tässä toimisi mielestäni paremmin esitys linnan muurien sisällä.

Mahdollisia toimijoita: Kajaanin Kaupunginteatteri ja Kajaanin Harrastajateatteri.

Aika: kesä, syksy.

Idea 4. Lastenpäivä linnassa ja puistoalueella

Lastenpäivän ohjelmaan voisi kuulua esimerkiksi näytelmiä ja teatteria. Lisäksi linnaraunioilla ja kaupunkikeskustan puoleisella puistoalueella olisi erilaisia pisteitä, joissa voisi osallistua kilpailuihin ja tehtäviin. Eräs piste voisi olla esimerkiksi seikkailuun liittyvä, jonka toteuttamisesta vastaisivat esimerkiksi matkailuyritykset. Lastenpäivän ohjelmaan voisi kuulua myös pelipiste: Kajaanin ammattikorkeakoulun peliohjelmoinnin koulutusohjelman puitteissa voisi kehittää pelin Kajaanin linnasta hyödyntäen esimerkiksi jotain teemaa, esimerkiksi historiaa.

Mahdollisia toimijoita: Kajaanin ammattikorkeakoulu, kulttuuritoimijat, matkailuyritykset, paikalliset ihmiset

Aika: kesä

Idea 5. Erilaisia teemapäiviä lapsille

Teemapäivien ideoina voisivat olla esimerkiksi paluu historiaan sekä pelit ja leikit. Paluu historiaan-päivässä muun muassa tutkittaisiin linnaa ja tutustuttaisiin vanhoihin tapoihin esimerkiksi linnan rakentamisesta kertomisen avulla. Kajaanin linnanrauniolle voisi järjestää pelien ja leikkien yhteyteen esimerkiksi aartenetsintä-retken tai seikkailupäivän.

Mahdollisia toimijoita: matkailuyritykset, Kajaanin matkailuoppaat

Aika: kesä, syksy

Idea 6. Lumesta linna -tapahtuma

Lumirakentamisen ammattilaiset sekä Kajaanin ammattikorkeakoulun matkailun koulutusohjelman opiskelijat pitäisivät lapsille Lumesta linna-päivän joenrannassa, jossa lapset saisivat rakentaa Kajaanin linnan, tosin pienemmässä mittakaavassa. Koska piirroksia linnasta ei ole säilynyt, pitäisi suunnittelijoiden käyttää esimerkiksi taitelijoiden näkemyksiä apunaan. Vanhemmat ja muut läheiset voisivat olla lasten apuna tarvittaessa, mutta pääasiassa ammattikorkeakoulun opiskelijat ohjaisivat lapsia ammattilaisten kanssa. Oheistuotteina olisi esimerkiksi piste, jossa lämmintä juomaa. Huomioitavaa tässä on lumivarmuus sekä ilmastonmuutos ja sen aiheuttamat muutokset Kainuun talveen.

Mahdolliset toimijat: Kajaanin ammattikorkeakoulun matkailun opiskelijat ja lumirakentamisen ammattilaiset. Aikaisempina vuosina Kajaanin ammattikorkeakoulussa lumirakentaminen on kuulunut restonomiopiskelijoiden luonto- ja liikuntamatkailun kurssiin.

Muut tuotteet

Idea 7. Kesäpäivän picnic linnatunnelmissa

Linnanraunioilla ja jokirannassa toteuttava, mukavaa yhdessäoloa sisältävä tapahtuma, johon liittyisi esimerkiksi musiikkiesityksiä linnanraunioille. Linnakahvilasta voisi myös ostaa täydennystä picnic -koreihin, ja siellä olisi myynnissä kainuulaisia tuotteita.

Idea 8. Wanhan ajan markkinat joenrannassa ja Kajaanin linnanraunioilla

Wanhat ajan markkinat palauttaisivat ihmiset 1600-luvun tunnelmaan, joten hyvä suunnittelu olisi tässä kaiken ydin. Joenrannassa olisi erilaisia myyntipisteitä, esim. kädentaitajien tuotteita ja erilaisia ruokia 1600-luvulta. Työnäytökset ja erilaiset näytelmät linnan historiasta kuuluisivat myös ohjelmaan.

Idea 9. Syysillan säveliä-temakonsertit

Syysillan säveliä olisi tunnelmallinen konsertti linnanraunioilla, jossa eri artistit ja yhtyeet voisivat esiintyä. Teemakonserteissa olisi vaihtuvia teemoja, esimerkiksi kauneimmat rakkauslaulut, kertomuksia ystävydestä, suomalaiset suosikit ja niin edelleen. Raunioilla olisi osallistujil-

le varattu istumapaikkoja sekä myös vilttejä lämmittämään syysiltaa. Valaistus tapahtumissa olisi teeman mukaan, esimerkiksi rakkauden lauluihin paljon punaista. Pitkät soihdut valaisivat myös linnanraunioita. Linnakahvila tarjoilisi osallistujille lämmintä juomaa ja pientä kainuulaista syötävää.

Idea 10. Kesäistä kulttuurisatoa

Kesäisin voitaisiin järjestää Kesäistä kulttuurisatoa –niminen tapahtuma, johon kuuluisi tanssia, konsertteja ja näytelmiä. Tapahtumaan voisi liittää erilaisia taide-elementtejä, esimerkiksi pitkän joenrantaa voisi kiertää esittävän taiteen ryhmiä eri teemoilla.

Muutenkin linnanraunioita voisi hyödyntää enemmän erilaisten konsertteja, tanssiesitysten, näytelmien ynnä muiden esityspaikkana. Paikalliset osaajat pääsisivät esille ja linnanrauniot saisivat näkyvyyttä. Etenkin nuorille pitäisi antaa mahdollisuus tuoda omaa osaamistaan ja luovuuttaan esille eri tapahtumien yhteydessä.

Mahdollisia toimijoita: nykytanssin tuotantoryhmä Routa-ryhmä, kulttuuriosuuskunta G-voima ja Kajaanin Tanssi

Idea 11. Teemapäiviä vuoden mittaan

Esimerkiksi edellä mainituista Syysillan säveliä –teemakonserteista ja Kesäistä kulttuurisatoa -tapahtumista voisi tehdä vuosittain toteutuvia tapahtumia. Muita vastaavia teemapäiviä voisi ideoida vielä lisää.

Idea 12. Pieni joulukonsertti

Joulun alla voisi linnanraunioilla toteuttaa pienen joulukonsertin, jossa laulettaisiin yhteislauluna tunnettuja joululauluja orkesterin säestyksellä. Tapahtumalla olisi pakkasraja ja linnanraunio olisi valaistu kauniisti esimerkiksi soihdulla ja kynttilöillä. Konsertin voisi toteuttaa linnanpihalla, jonne voisi varata tilaa orkesterille ja istuimia yleisölle.

Idea 13. Linnan juhlat

Humoristinen ajatus linnan juhlista, sillä Kajaanin linnahan ei ole ollut mikään esimerkiksi Turun linnan veroinen kulttuurikeskus, vaan synkkä ja kaukainen vartiolinna. Linnanpihalla voitaisiin kuitenkin järjestää kesäisin tapahtuma, jossa olisi panostettu oikein mahtipontiseen

näytökseen. Raunioille voisi rakentaa tilapäisesti palvelevan tanssilattian ja linnanraunioilla olisi myös orkesteri, joka tanssittaisi osallistujia, ja lisäksi ajan henkeen pukeutuminen olisi pääsyvaatimus juhlaan. Juhlan voisi järjestää myös osittain joenrannassa, joka olisi koristeltu esimerkiksi lyhdyin. Esimerkiksi Kainuun Sotilassoittokunta toisi hienoa juhlavuutta tilaisuuteen.

Yhteistyö jo olemassa olevien tapahtumien kanssa

Ainakin Kajaanin Runoviikolla on aikaisempina vuosina ollut esityksiä myös linnanraunioilla. Jatkossakin toivoisinkin linnanraunioita hyödynnettävän enemmän myös jo olemassa olevien tapahtumien esitysten ja näyttösten tapahtumapaikkana. Esityksillä tai erilaisilla teemapäivillä voisi olla tapahtumaa kuvaavat nimet, esimerkiksi Runoutta raunioilla Runoviikon yhteydessä. Kajaani Tanssii –tapahtuma on myös yksi Kajaanin vetovoimaisista tapahtumista, joten ehkäpä esimerkiksi sen yhteydessä voitaisiin järjestää esimerkiksi avajais- tai päättäjäisjuhla linnanraunioilla.

Kajaanin linnanraunioiden lähellä sijaitsee myös tervakanava, jonka yhteydessä järjestetään kesäisin tervansoutunäytöksiä. Niitä voisi myös elävöittää entisestään tai laajentaa koko päivän kestäviksi tapahtumiksi. Tervan tie, joka kulkee Kuhmosta Kajaanin kautta Ouluun, on Suomen uusiin matkailutie. Kajaanin keskeisin osa reittiä on juuri Kajaanin linnanraunioiden läheisyydessä sijaitseva tervakanava, ja yhtenä vaihtoehtona tervakulttuurin kehittämiseen voisi olla Tervan tie –teemapäivä eri paikkakunnilla. Kajaanissa ohjelmaan kuuluisi esimerkiksi tervansoutunäytös, tervatuotteiden esittelyä ja myyntiä ja muuta oheistoimintaa. Tervatuotteita valmistaa ainakin Lentiinan Terwa Ky, ja esimerkkejä tuotteista ovat löylyterva ja terva-aromi. Pekka Heikkisen perinteikäs leipomo Kajaanissa on myös kehittänyt tervakonvehdin.

Ideat toimeksiantajan kannalta

Opinnäytetyön toimeksiantajan tavoitteisiin kuului linnanraunioiden matkailukäytön kehittäminen, tapahtumien ja elämysten tuottaminen ja matkailupaketointi. Matkailukäyttöä parantavia ideoita olen kehittänyt erilaisten tapahtumien avulla, jotka lopussa esittelin.

Käsitteenä elämys on hieman voimakas sana ja kuitenkin aina henkilökohtainen asia, eikä sitä voi suoraan asiakkaalle luvata tuottaa. Kajaanin linnanraunio on kuitenkin historiallinen kohde ja tapahtumapaikkana mielenkiintoinen. Siellä voitaisiin erilaisten tapahtumien avulla tuottaa asiakkaalle kokemuksia, ja positiivisia sellaisia. Vielä parempaa olisi, jos tapahtumien avulla pystyttäisiin luomaan asiakkaalle elämys.

Matkailupaketoinnin suhteen mietin, että erilaisia tapahtumia voisi yhdistää esimerkiksi matkailuyrittäjien tarjoamaan majoitukseen ja muuhun toimintaan. Esimerkiksi ideoimaani Syysillan säveliä -teemakonsertteihin voisi yhdistää majoitusta, tapahtuman teemaan sopivaa ruoka- ja juomatarjoilua ja niin edelleen. Kauneimmat rakkauslaulut -teemailtaan kävisi esimerkiksi ”lemmenloma”, romanttinen iltasauna sekä illallinen kahdelle.

7 ARVIOINTI

Oman oppimisen kannalta opinnäytetyö oli mielenkiintoinen prosessi. Se ei kuitenkaan sujunut aivan kuten suunnittelin. Vaikka prosessin alussa tein aikataulutuksen, en kuitenkaan pystynyt pysymään siinä. Joihinkin asioihin meni enemmän aikaa kuin olin alun perin ajatellut, esimerkiksi sopivien lähdemateriaalien etsimiseen. Teoriaan käytin taas vähemmän aikaa kuin alun perin kuvittelin. Kajaanin linnan matkailukäytön kehittäminen eli erilaisten tapahtumien ideointi jäi aivan viimeisille hetkille, mutta se ei kuitenkaan ollut suuri ongelma, koska olin pohtinut ideoita jo keväällä. Opinnäytetyöprosessin kuluessa tuli huomattua, että ajankäytön hallinta ei todellakaan ole niin helppoa, ja siinä minulla on vielä kehittämisen varaa.

Opinnäytetyön työstämisessä oli monta eri vaihetta ja mieliala muuttui myös niiden mukaan. Alussa olin intoa täynnä, mutta aloittaminen oli kuitenkin vaikeaa. Tuntui hurjalta ajatella, että opinnäytetyö on viimeinen suuri koitos ennen ammattikorkeakoulun päättymistä. Vähitellen pääsin kuitenkin alkuun, ja työ eteni vaihtelevalla menestyksellä, välillä harppauksittain ja toisena päivänä taas muutaman kappaleen verran. Prosessissa minua auttoi suunnattomasti kuitenkin se, että aihe oli minua itseäni kiinnostava ja olin pohtinut sitä paljon jo ennen opinnäytetyöprosessia. Mielikuvituksen käyttö oli myös hyvin kannustavaa: sieluni silmin pystyin kuvittelemaan linnan rakentamista, valmistumista ja silloista elämää. Ajatus siitä, että linnanraunioiden historialliseen ja mielestäni jotenkin mystiseen ympäristöön voisi toteuttaa erilaisia tapahtumia, jaksoi aina auttaa eteenpäin.

Itse työhön en ole täysin tyytyväinen siinä mielessä, että aika tuntui loppuvan kesken. Pienenä ongelmana saattoi tosin olla se, että ajoittain oli hankalaa hahmottaa oman työn laajuutta ja välillä tekstini oli vaarassa lähteä leviämään liiankin laajalle. Työn sisältö ja rakenne on kuitenkin mielestäni hyvä. Kajaanin linnanraunioiden matkailukäytön kehittämismahdollisuuksia kriittisesti arvioitaessa on huomioitava ennen kaikkea Museoviraston rajoitukset, sillä linnanrauniot ovat suojelukohde. Kun ideoin tuotteita, en halunnut ajatella linnaan perustettavaksi esimerkiksi ravintolaa tai pubia. Mielestäni raunioille voisi sopia korkeinaan kevytrakenteinen kesäkahvila eri tapahtumien yhteyteen, joka tapahtumissa palvelemisen ohella myös piristäisi raunioita. Erilaiset ideoimani tapahtumat olen kirjoittanut niin kuin ne itse ajattelisin. Vaikka olen yrittänyt ottaa huomioon monta asiaa, on mahdollista, että sellaisiakin tekijöitä, joita en

ole osannut ajatella. Tapahtumien ideoinnissa yritin kuitenkin toisaalta välttää liikaa kriittisyyttä, koska se karkottaa innostuksen ja luovuuden hyvin nopeasti. Olisin halunnut kehittää enemmän luovempia tuotteita, mutta opinnäytetyön prosessin loppuvaiheessa ei ollut enää kovin idearikas olo. Osasyynä saattoi olla myös siinä, että olin pyörityllyt ideoita päässäni jo niin kauan, etten enää päässyt niistä samoista ideoista pidemmälle.

Olen käyttänyt työssäni sellaisia matkailualan teoksia, jotka ovat mielestäni luotettavia lähteitä. Matkailun edistämiskeskuksen Internet-sivut ovat myös mielestäni luotettava lähde. Kajaanin linnasta kertovat Museoviraston tuottamat Internet-sivut ovat myös kattavat ja päteviä. Kajaanin linnan historiaa käsitellessäni olen käyttänyt lähteenä paljon Reijo Heikkisen kirjallisuutta. Hän on tuottanut Kajaanin linnasta paljon kirjallisuutta ja on mielestäni pätevä ja uskottava lähde. Olen myös ottanut selvää Kajaanin linnasta ja sen matkailukäytöstä toimiksiantajani Kajaani Infon toimistopäällikön Aila Vähämaan sekä myös Kajaanin Matkailuoppaiden kautta. Heidän asiantuntemuksensa olivat suureksi avuksi prosessin aikana, kuten myös Kainuun Museon johtajan Antti Mäkisen tietämys, materiaalit ja vinkit.

Kainuun Museon asiakastytyväisyyskyselyt ovat aineistona melko pieniä, mutta niistä saa kuitenkin käsityksen ihmisten ajatuksista Kajaanin linnasta erilaisten tapahtumien näyttämönä. Opinnäytetyön suunnittelussa päätimme jo alussa ohjaajani kanssa, ettei minun ole järkevää lähteä toteuttamaan esimerkiksi tutkimusta siitä, mitä ihmiset haluaisivat linnanraunioille järjestettävän. Opinnäytetyöni tavoitteena onkin esitellä mahdollisia tapahtumia, joita linnanraunioilla voisi esimerkiksi toteuttaa, ja toimia mahdollisesti keskustelun herättäjänä. Itse toivoisin, että omien ideoideni pohjalta voisi syntyä vielä jotain innovatiivisempaa, kun suunnitteluun ja ideointiin saataisiin mukaan useita eri ihmisiä.

Mietittäessä opinnäytetyön hyödynnettävyyttä olen suhteellisen tyytyväinen jo siihen, että olen saanut positiivisen vastaanoton ihmisiltä kertoessani opinnäytetyöni idean ja myös hyvää kommenttia sen tarpeellisuudesta. Parasta opinnäytetyössäni olisi se, että se herättäisi keskustelua linnanraunioista ja niiden merkittävydestä, jolloin saataisiin oikeasti tehtyä jotakin paikan arvostuksen kohottamiseksi. Aiemmin mainitsin jo kiinnostukseni järjestää työpajan tai ideariihen tyyppinen tilaisuus, jossa eri toimijat voisivat ryhtyä yhdessä tuomaan ideoita ja näin kehittämään linnanraunioiden hyödynnettävyyttä. Matkailuyrittäjät, kulttuuritoimijat, kainuulaiset yritykset sekä paikalliset ihmiset tulisi saada tekemään asioita

yhdessä, jolloin voitaisiin saada aikaan vahva, toimiva verkosto linnanraunioiden matkailukäytön parantamiseen ja arvostuksen nostamiseen.

Olen myös saanut pyynnön lähettää opinnäytetyöni Kainuun kulttuurituotannon kehittämiseen liittyvään projektiin, joten on mahdollista, että innokkaita toimijoita löytyisi esimerkiksi sen kautta. Myös Ylen kulttuuritoimituksen toimittaja hyödynsi opinnäytetyötäni ainakin jossain mittakaavassa rakennussuojeluun liittyvän Suojele Minua -tv-sarjan taustatyössä. Kajaanin linna valikoitui ohjelman yhdeksi kohteeksi ja ohjelmaa esitetään Yle Teema -kanavalla tammikuusta 2011 lähtien.

Opinnäytetyölleni mahdollisia jatkokehelmiä olisi esimerkiksi Kajaaninjoen kokonaisvaltaisen matkailukäytön lisääminen. Vesistöjen hyödyntäminen on Suomen matkailussa vielä pienimuotoista, mutta siinä on kasvun paikka. Kajaaninjoen virkistus- ja matkailukäyttöä voitaisiin lisätä esimerkiksi panostamalla kalastukseen, melontaan ja muihin vesiaktiviteetteihin. Kalastuksen osalta hienoa työtä on jo tehnyt esimerkiksi Kajaanin Perhokerho.

LÄHTEET

Cupore. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Saatavilla: <http://www.cupore.fi/> (Luettu 25.10.2010).

Design Forum Finland. 2009. Design Forum Finland. Saatavilla: http://www.designforum.fi/DF_yleisesti (Luettu 25.10.2010).

ECEAT Suomi. 2010. Mikä on ECEAT? Saatavilla: <http://www.eceat.fi/> (Luettu 25.10.2010).

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2010. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Saatavilla: <http://www.ely-keskus.fi/fi/Sivut/default.aspx> (Luettu 3.11.2010).

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira. 2010. Ulkomyyntiohje. Saatavilla: www.evira.fi/files/attachments/fi/evira/lomakkeet_ja_ohjeet/elintarvikkeet/elintarvikehuoneistot/virallinenohje_mpl_versio2.pdf (Luettu 12.11.2010).

FinPro. 2010. Suomalaisen menestyksen asialla. Saatavilla: <http://www.finpro.fi/fi-fi/finpro/> (Luettu 25.10.2010).

Flink, S. 2010a. Kajaanin linna. Linnan ensimmäinen rakennusvaihe 1604-1619. Saatavilla: www.kajaaninlinna.fi/index.php?k=13714 (Luettu 2.11.2010).

Flink, S. 2010b. Kajaanin linna. Linnasta usein kysyttyä. Saatavilla: www.kajaaninlinna.fi/index.php?k=13709 (Luettu 9.10.2010).

Flink, S. 2010c. Kajaanin linna. Restaurointihanke 2001-2008. Saatavilla: <http://www.kajaaninlinna.fi/index.php?k=13706> (Luettu 20.10.2010).

Flink, S. 2010d. Kajaanin linna. Saavutettava ja turvallinen raunio. Saatavilla: <http://www.kajaaninlinna.fi/index.php?k=13738> (Luettu 21.10.2010).

G-voima. 2010. Kekri – Kajaanin karnevaali. Saatavilla: www.g-voima.fi/index.html (Luettu 31.10.2010).

- Heikkinen, R. 1989. Tarinoita tervamailta: Kajaanin ja sen lähiseutujen kotiseutulukemisto. Kuusamo: Koillissanomien Kirjapaino.
- Heikkinen, R. 2004. Kajaanin linna: västinki vuosisatojen virrassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Helo, M. 2010. Kajaanin matkailuoppaiden järjestämät retket Kajaanin linnaan. Puhelinkeskustelu 10.11.2010.
- Hemmi, J. & Vuoristo, K-V. 1993. Matkailu. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.
- Hämeen liitto. 2010. Maitolaiturista maailmanperintöön. Saatavilla: www.hameenliitto.fi/default.asp?docId=24458 (Luettu 3.12.2010).
- Itä-Suomen yliopisto. 2010. Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos. Saatavilla: <http://www.uef.fi/mot> (Luettu 25.10.2010).
- Suomen kotiseutuliitto. 2010. JOY - Jokaisen Oma Ympäristö - kulttuuriympäristökampanja 2010. Saatavilla: www.suomenkotiseutuliitto.fi/kotiseutuliitto/sivut/kultympkampanjaesittely.htm (Luettu 3.12.2010).
- Juntheikki, R. & Määttä, M. 2004. Sininen Kainuu. Kainuun matkailullinen imago. 1. painos. Kajaani: Kajaanin kaupungin painatuskeskus.
- Järviluoma, J. Matkailun työntö- ja vetovoimatekijät ja niiden heijastuminen lomakohteen valintaan. Teoksessa Aho, S. 1994. Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteina. Oulu: Oulun yliopiston monistus- ja kuvakeskus.
- Kainuun Museo 2004a. Kävijäkysely 21.8.2004 Kajaanin linna 400 vuotta – tapahtumassa.
- Kainuun Museo 2004b. Poimintoja eri kyselyistä – Kajaanin linna 400 vuotta tapahtuma 21.8.2004.
- Kainuun Museo 2004c. Yhteenveto Kajaanin linnanraunioilla 2.7.2004 Tunnustuksia – esityksen yhteydessä tehdystä kyselystä.

Kainuun Museo 2004d. Kävijäkysely 23.–26.9.2004 Routa-illassa (Sissilinna).

Kainuun Museo 2004e. Poimintoja eri kyselyistä - Routa-ryhmän tanssi-illat syyskuussa, jossa esitettiin linnasta kertova Kivien kätkemä -tanssiteos.

Kainuun Sanomat 2010. Pukin päivät ovat luetut. Saatavilla:

http://www.kainuunsanomat.fi/cs/Satellite/Kainuu/1194628833144/artikkeli/Satellite?c=Pa-ge&childpagename=KSA_newssite%2FAMLayout&cid=1192553151517&pagename=KSAWrapper (Luettu 31.10.2010).

Kajaanin kaupunki. 2009. Kajaanin kaupunkikeskusta – hanke. Hankesuunnitelma 30.11.2009. Saatavilla:

http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Kaupunkikeskusta%20-hanke/Hankesuunnitelma%2030.11.2009.pdf (Luettu 20.10.2010).

Kajaanin kaupunki. 2010a. Kävelykierrokset maanantaisin 28.6. – 9.8.2010. Saatavilla:

<http://www.kajaani.fi/Matkailu/Kiertoajelut-ja-kavelykierrokset/Kavelykierrokset/> (Luettu 1.11.2010).

Kajaanin kaupunki. 2010b. Kajaanin kaupunkikeskusta – hanke käynnistyy. Saatavilla:

<http://www.kajaani.fi/Ajankohtaista/Kajaanin-kaupunkikeskusta--hanke/Ajankohtaista/Kajaanin-kaupunkikeskusta--hanke-kaynnistyy/> (Luettu 20.10.2010).

Kajaanin kaupunki 2010c. Kajaanin ydinkeskustan liittyminen kaupunkiin. Työpajan tuloksia: käyttäjien inspiroima keskustasuunnitelma. Saatavilla:

http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Kaupunkikeskusta%20-hanke/TYOPAJA%20I_Kajaani_tuloksia_20101018.pdf (Luettu 20.10.2010).

Kauppila, P. Matkailukeskusten vetovoimaisuuden kehittyminen ja sen vaiheet. Teoksessa Aho, S. 1994. Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteina. Oulu: Oulun yliopiston monistus- ja kuvakeskus.

Latipää, A. 2010. Kajaanin matkailuoppaat ja Kajaanin linna. Sähköpostiviesti 9.11.2010.

Lehtinen, T. 2010. Bockin perheen saaga. Väinämöisen mytologia. Saatavilla: ior-bock.fi/kirjat/bockin-perheen-saaga-vainamoisen-mytologia/ (Luettu 2.11.2010).

Lomalaidun ry. Valtakunnallinen maaseudun matkailun kehittäjä – Lomalaidun ry. Saatavilla: <http://www.lomalaidun.fi/> (Luettu 25.10.2010).

Luova Suomi. 2010. Luova Suomi. Saatavilla: <http://www.luovasuomi.fi/> (Luettu 25.10.2010).

Matkailun edistämiskeskus. 2007. Suomen matkailun aluerakenne 2005. Saatavilla: [http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/\(Pages\)/Suomen_matkailun_aluerakenne_2005](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/(Pages)/Suomen_matkailun_aluerakenne_2005) (Luettu 4.10.2010).

Matkailun edistämiskeskus. 2008a. Kulttuurimatkailun määritelmä. Saatavilla: [http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/\(Pages\)/Kulttuurimatkailumääritelmä?opendocument&np=G-40](http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/(Pages)/Kulttuurimatkailumääritelmä?opendocument&np=G-40) (Luettu 6.9.2010).

Matkailun edistämiskeskus. 2008b. Kulttuurimatkailun markkinointitoimenpiteet. Saatavilla: [http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/\(Pages\)/Kulttuurimatkailutoimenpiteet?opendocument&np=G-40](http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/(Pages)/Kulttuurimatkailutoimenpiteet?opendocument&np=G-40) (Luettu 27.10.2010).

Matkailun edistämiskeskus. 2009. Kulttuurimatkailu. Saatavilla: [http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/\(pages\)/Kulttuurimatkailu](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/(pages)/Kulttuurimatkailu) (Luettu 6.9.2010).

Museovirasto. 2008. Linnasta linnaan. Saatavilla: www.fort.fi/kohteet_kajaaninlinna.html (Luettu 9.8.2010).

Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Kajaaninjoen historiallinen kokonaisuus. Saatavilla: www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1290 (Luettu 3.12.2010).

Niiranen, M. & Nupponen, A-M. 2010. Kulttuuri. Saatavilla: <http://cc.joensuu.fi/~anuppone/kulttuurietu/index.html> (Luettu 11.9.2010).

Niukkanen, M. & Heikkinen, M. 2010. Kurkistuksia Helsingin kujille. Suuri Pohjan sota ja isoviha. Saatavilla: <http://www.nba.fi/helsinginarkeologiaa/taustaa/isoviha.htm> (Luettu

2.11.2010).

Opetushallitus. 2010a. Etälukio. Kuluttajakäyttäytyminen. Saatavilla:

www2.edu.fi/yrittajyysvayla/?page=294 (Luettu 2.11.2010).

Opetushallitus. 2010b. Etälukio. Suomen vaiheet esihistoriasta autonomian aikaan. Isoviha-
sta kustavilaisuuteen. Saatavilla: www02.oph.fi/etalukio/historia/autonomia/isoviha.html

(Luettu 2.11.2010).

Paajanen, M. Matkailun veto- ja työntövoimatekijöiden mitattavuusongelma. Teoksessa Aho,
S. 1994. Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteina. Oulu: Oulun yliopiston monistus- ja
kuvakeskus.

Ravintola Sirius. 2010. Sirius Kellaritupa. Saatavilla: www.ravintolasirius.fi (Luettu
4.11.2010).

Rämet, J., Saarinen, J. & Kauppila, P. 2004. Matkailijat maantieteellisen tutkimuksen kohtee-
na: matkailijatyyppeiden ja kohdealueiden suhde ja muutos. Saatavilla:

[http://www.funts.fi/wp-
content/uploads/2010/08/matkailijat_maanteiteellisen_tutkimuksen_kohteena.pdf](http://www.funts.fi/wp-content/uploads/2010/08/matkailijat_maanteiteellisen_tutkimuksen_kohteena.pdf) (Luettu
7.12.2010).

Saamelaiskäräjät. 2010. Saamelaiskäräjät – Saamelaisten edustuksellinen itsehallintoelin. Saa-
tavilla:

[http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=78&Ite
mid=193](http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=78&Itemid=193) (Luettu 25.10.2010).

Suunnittelukeskus Oy. 1999. Ajoneuvoliikenteen poistaminen Kajaanin linnanraunioilta ja
korvaavien yhteyksien rakentaminen. Ympäristövaikutusten arviointiselostus. Saatavilla:

[http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Kaupunkikeskusta%20-
hanke/Otteita%20Silta%20YVAsta.pdf](http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Kaupunkikeskusta%20-hanke/Otteita%20Silta%20YVAsta.pdf) (Luettu 20.10.2010).

Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö. 2010. Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö Taku ry.

Saatavilla: <http://www.taku.fi/taku> (Luettu 25.10.2010).

Tilastokeskus. 2010. Käsitteet ja määritelmät. Saatavilla:

<http://www.stat.fi/til/smat/kas.html> (Luettu 11.9.2010).

Verhelä, P. & Lacman, P. 2003. Matkailun ohjelmalvelut: matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen. 1. painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Vesterinen, N. 2010. Yhteenveto kulttuurimatkailun nykytilasta & kehittämistarpeet toime n-pide-esityksineen. Saatavilla:

[http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/84aea38dbdb4c78cc2257730002670ac/\\$FILE/Kulttuurimatkailun%20kartoitus%202010.pdf](http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/84aea38dbdb4c78cc2257730002670ac/$FILE/Kulttuurimatkailun%20kartoitus%202010.pdf) (Luettu 1.9.2010).

Vuoristo, K-V. Attraktio matkailututkimuksen käsitteenä. Teoksessa Aho, S. 1994. Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteina. Oulu: Oulun yliopiston monistus- ja kuvakeskus.

Vuoristo, K-V. 2002. Matkailun muodot. 3. painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Vähämaa, A. 2010. Kajaanin linnanraunioiden matkailukäyttö. Keskustelu 27.10.2010.

Wsp Finland Oy – Kajaanin kaupunki. 2010. Kajaanin ydinkeskustan liittyminen kaupunkiin.

Lähtötilanneselvitys ja tavoitteet yleissuunnittelulle. Saatavilla:

http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Kaupunkikeskusta%20-hanke/FINAL_tavoiteraportti_9.9.2010.pdf (Luettu 1.1.2010).

Ympäristöministeriö ja Museovirasto. 2006. Kultaisen pukin sijaan löytyikin sähkökaapeleita.

Saatavilla: www.rakennusperinto.fi/news/Uutiset_2006/fi_FI/kultaisenpukin/ (Luettu 9.10.2010).